

Nr. 2
1940
30 s.

Haitse Hodu!

TOIMETUS:

Tallinnas, Kaarli t. 8, Kaitseliidu Peastaabi ruumes.

Vastutav toimetaja kolonel A. Balder, telefon 451-94.

Tegevtoimetaja: kapten A. Truuvere, telefon ametis 451-89 ja sv. 156-a, kodus 465-01.

Väljaandja: Kaitseliidu Peastaap. Tegevtoimetaja kõnetunnid teisipäeviti ja neljapäeviti kella 10.00–12.00.

Kaastöö arvatakse tasu alla, kui sellele tasunõudmine on peale kirjutatud. Tarvitamata ja tagasisaatmiseks markimata käsikirju alal ei hoita.

*

TALITUS:

Tallinnas, Kaarli t. 8.

Talitus on avatud iga päev kella 9–3. Telefon 451-89.

Tellimishind aastas 6 krooni, 1/2 a. 3 kr., 1/4 a. Kr. 1.50, kuus 50 senti.

KAITSELIIDU HÄALEKANDJA.

ILMUB KAKS KORDA KUUS.

TOIMETUSE NÕUKOGU:

Kaitseliidu Peastaabi ülem kolonel A. Balder (esimees), KL Peastaabi Kultuur-informatsiooni jaoskonna pealik kapten A. Truuvere (esimehe asetäitja), KL Peastaabi Õppe- ja Spordiosakonna pealik kol.-ltm. G. Kasemets, Tallinna Maleva pealik kol.-ltm. R. Lints, Pärnu Maleva pealik kol.-ltm. J. Lugas, Viru Maleva pealik kol.-ltm. G. Vaher, Naiskodukaitse Kultuurosakonna vanem pr. Juuli Steinmann, Noorte Kotkaste Peastaabi ülem noortemagister J. Teder-*soo*, Kodutütarde esindajana keeleteadlane prl. Lilli Room ja „Kaitse Kodu!“ talituse juht mõjandusteadlane R. Jukk.

Nr. 2

1940

SISUKORD:

- Muudatus KL Peastaabi ülema ametikohal.
- Sõjaminister Nikolai Reek 50-aastane. Major P. Lilleleht: Sõjategevuse isearasusi talvel.
- P. L.: Kaitseliidu pealikute kursus Pärnus.
- G. K.: Kaitseliidu ülerigilised suusavõistlused Aegviidus.
- Prof. A. Topman: Kaitseliidu kultuuritööst muusika alal.
- Karl Jungerman: Võimuprobleem.
- T. H.: Karjala — Kalevala sünnimaa.
- N.-ltm. O. Tamm: Mägisuusatamise aladest.
- O. Tamm: Suusatajate paradisi — sõjataltermaaks.
- Avati Viru Maleva suusahüppemägi.
- Suuri halle nottimas.
- Meilt ja mujalt.

Eesti

Filmitööstuse Aktsiaselts

Metro-Goldwyn-Mayer

Tallinn, Kinga tänav 6/8

Tel. 429-36

„KONDOR“ —

KVALITEET-
JALANÕUD

JALANÕUDEVABRIK

„KONDOR“
(OM. A. VILLERS)

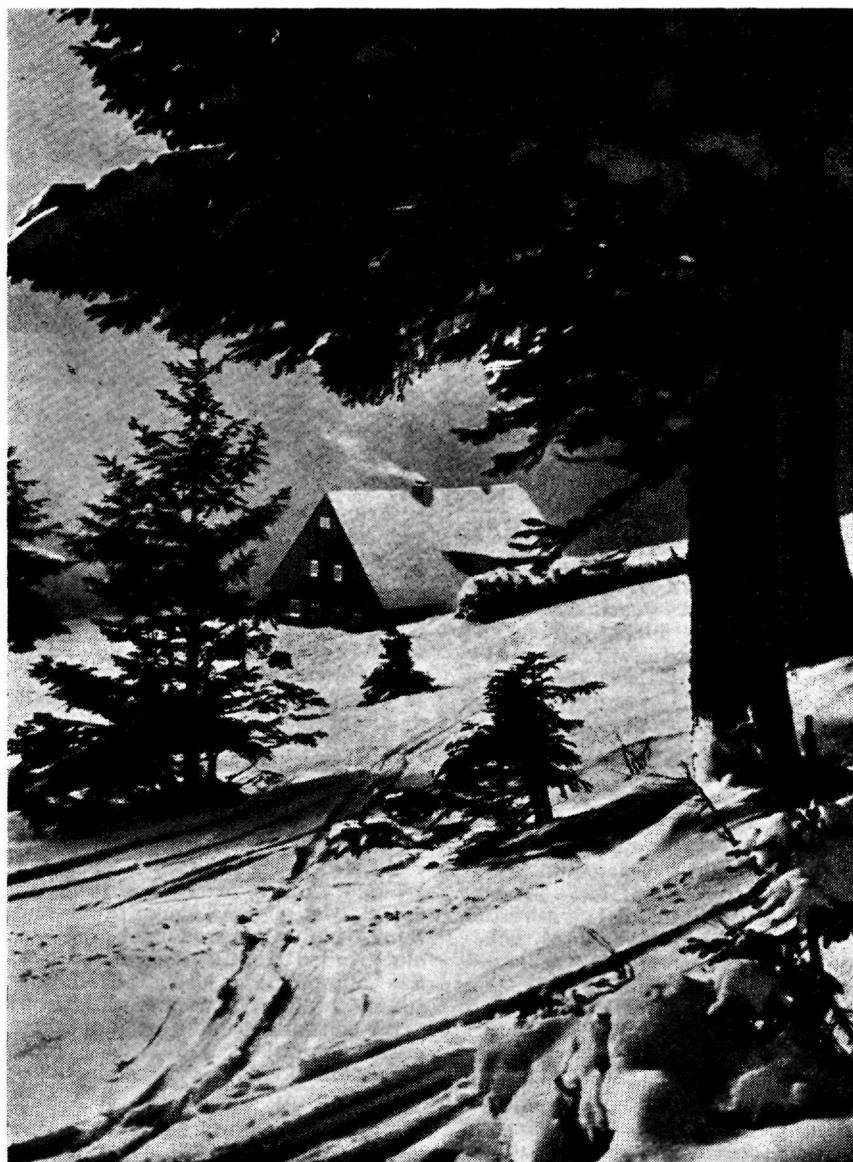
TALLINN, NARVA MNT. 15

Õitse Kodu!

Nr. 2

1. veebruaril 1940

XVI aastakäik

KORD JÄLLE LUMEROHKE TALV

Muudatus KL Peastaabi ülema ametikohal

Kolonel Jaan Maide

Kolonel August Balder

1. veebruaril lahkus kauaaegne Kaitseliidu Peastaabi ülem ja „Kaitse Kodu!“ vastutav toimetaja kolonel Jaan Maide oma seniselt ametikohalt, siirdudes samast päevast sõjaväkke vastasutatud 4. diviisi ülema vastutusrikkale kohale. Kaitseliidu Peastaabi uueks ülemaks määrati I diviisi staabi ülem, kauaaegne Kaitseliidu Peastaabi Õppe- ja Spordiosakonna pealik kolonel August Balder, kes on ühtlasi käesolevast numbrist alates ka „Kaitse Kodu!“ vastutavaks toimetajaks.

Kolonel J. Maide lahkumisega Kaitseliidu teenistusest kaotab meie vabatahtlik kodukaitse organisatsioon ühe tusedaima ja innukaima vanemjuhi, kelle õlgadel on lasunud Kaitseliidu ja tema eriorganisatsioonide organiseerimine ning juhtimine nende algusest saadik.

Kolonel J. Maide on olnud meie vabatahtliku kodukaitse teenistuses Kaitseliidu algpäevist alates. 16. jaanuaril 1925. a. kutsuti ta Kaitseliidu äsja asutatud staabi ülema kohale. Välja arvatud lühemad vaheajad, mil kolonel J. Maide teenis vahepeal teenistuse huvides ja juhtimise staaži omandamiseks sõjaväes, on ta püsinud oma senisel ametikohal viisteistkümmend aastat, olles sellest ajast kümme aastat „Kaitse Kodu!“ vastutavaks toimetajaks.

Kolonel J. Maide loomupärased juhi ja organisatori anded, ta väsimatu töötahe, nõudlikkus ja asjalikkus oma ülesannete vastu ja sõbralikkus kaasteenijate ja alluvate vastu on tõstnud teda isiku kohale, kes on ümbritsetud mitte üksi lähemate kaastööliste, vaid ka üldsuse laialdase lugupidamisega.

Kolonel J. Maide otseseks teeneks tuleb lugeda Kaitseliidu Peastaabi kujundamist sellaseks ajakohaseks

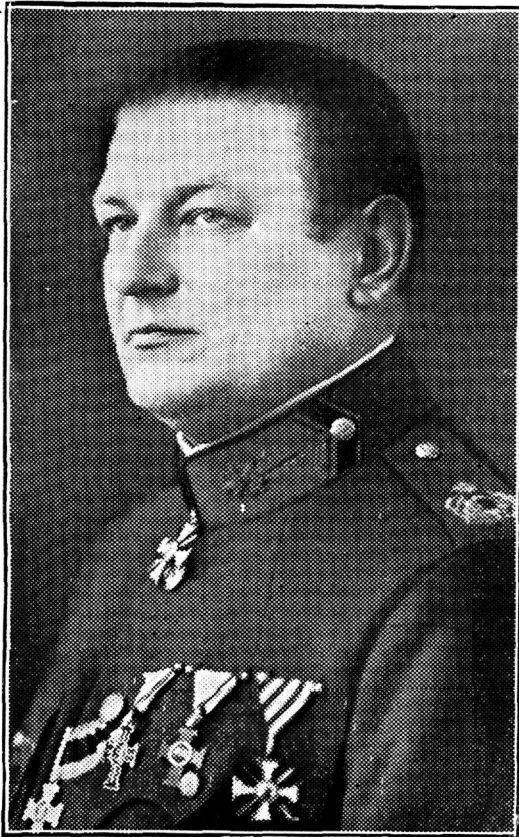
keskteguriks meie vabatahtlikus kodukaitse töös nagu see esitub tänapäeval. Ühtlasi on aga ka kolonel J. Maidel suured teened Kaitseliidu organisatsioonilise külje ja koosseisude väljakujundamisel. Ta asjalik juhtimine on olnud KL Peastaabi kõigi osakondade, jaoskondade ja eriettevõtete hingestajaks. Rohket huvi on kolonel J. Maide pühendanud Kaitseliidu eriorganisatsioonide — Naiskodukaitse, Noorte Kotkaste ja Kodutütarde — ellukutsumisele, nende väljakujundamisele ja senisele tööle. Eriti tuleb hinnata kolonel J. Maide tööd Noorte Kotkaste organiseerimise alal, kus ta on töötanud hulk aastaid NK peavanema abina ja hiljem selle ametikoha ümbernimetamise puhul Noorte Kotkaste vanemana. Ta on olnud algusest saadik ka Kaitseliidu Ohvitseride Kogu esimeheks.

Eriti tuleb hinnata veel kolonel J. Maide teeneid „Kaitse Kodu!“ vastutava toimetajana. Ta asjatundlikul juhtimisel on „Kaitse Kodu!“ kümne aasta jooksul teinud läbi pika arenemisprotsessi ning nii mõnigi asjaolu „Kaitse Kodu!“ elus on kolonel J. Maide asjatundlike näpunäidete järele pöördunud paremusele. Eriti soojalt hindab „Kaitse Kodu!“ kolonel J. Maide hoolitsevat suhtumist meie ajakirja hea käekäigu ja arenemise küsimuses, kus kolonel J. Maide ei ole kunagi paljaks pidanud oma aega meie ühisele häälekandjale ohverdada.

„Kaitse Kodu!“ avaldab kolonel J. Maidele ta lahkumise puhul Kaitseliidu teenistusest ja „Kaitse Kodu!“ vastutava toimetaja kohalt oma sügavaimat tänu senise hoolitsuse ja heatahtlikkuse eest ja soovib talle parimat õnne tulevikus niihästi oma uuel vastutusrikkal ametikohal kui ka isiklikus elus.

Sõjaminister kindralleitnant NIKOLAI REEK

50-aastane

1. veebruaril s. a. pühitses sõjaminister kindralleitnant Nikolai Reek oma 50-dat sünnipäeva.

Kindralleitnant Nikolai Reek on üks autoriteetsemaid ja populaarsemaid ohvitseri meie kõrgemate sõjaväelaste peres. Ta teened Vabadussõjas ja rahu ajal meie riigikaitse ja relvastatud jõude arendamisel väärivad täit tunnustust.

Juubilar on sündinud 1. veebruaril 1890. a. Tallinnas. Pärast eelhariduse omandamist Tapa raudteelaste algkoolis ja Tallinna Katariina II nimelises linnakoolis õiendas juubilar 1906. a. Tallinna Aleksandri gümnaasiumi juures 2. järgu vabatahtliku katsed, mille järele ta astus Čugujevi sõjakooli, mille ta lõpetas ohvitseri kutsega 1910. a. Oma sõjaväelist kutseharidust täiendas juubilar Vene valitsuse ajal 1913., 1914. ja 1917. a. Nikolai sõjaakadeemias ja Eesti Vabariigi ajal 1923.—1925. a. Prantsuse kõrgemas sõjakoolis. Pealeselle on juubilar lõpetanud 1916. a. Kiievi lenduritekooli lendurvaatleja kursused.

Teenides endises Vene sõjaväes ohvitserina 1907. a. alates tegi juubilar kaasa ka maailma-

sõja, võttes osa paljudest operatsioonidest ja lahingutest Galiitsias, Rumeenias ja Balti mere rindel, algul rooduülemana Onega jalaväepolgus, hiljem staabiohvitserina paljudel vastutusrikastel kohtadel, nagu armee staabi luureosakonna vanemadjutandina, armee staabi sideülemana, Muhu väina kindlustatud positsiooni staabi operatiivosakonna ülemana ja sama staabi ülemana.

Eesti rahvusväeosade moodustamisel 1918. a. siirdus juubilar Eestisse ja määrati Eesti sõjaväe staabi ülemaks, missugusel kohal ta teenis kuni Eesti rahvusväeosade laialisaatmiseni Saksa okupatsioonivõimude poolt 1918. a. aprillis. Tulise isamaalasena jätkas juubilar ka Saksa okupatsiooni ajal pöranda all võitlust Eesti iseseisvuse eest. Ta teeneks tuleb lugeda pörandaaluste võitlusjõudude organiseerimist Saksa okupatsiooni ajal Virumaal, millest võrsus välja Virumaa Kaitse Liit, mille ülemaks juubilar oli selle organiseerimise algusest peale kuni 21. novembrini 1918. a., s. o. Saksa okupatsioonivägede lahkumiseni ja Kaitseliidu üleriigilise keskorganisatsiooni ellukutumiseni.

21. novembril 1918. a. määrati juubilar 5. jalaväepolgu ülemaks. Vabadussõja alates tuli juubilaril juhtida 5. jalaväepolgu tegevust ta tegevuse esimesel ja väga raskel perioodil kuni märtsini 1919. a., mil ta määrati 1. diviisi staabi ülemaks. Juubilaril tuli Vabadussõja ajal juhtida raskeid operatsioone meie kodumaa territooriumi kaitseks lõunast ja Põhja-Lätimaa puhastamiseks vaenlasest. Juubilariteeneteid tuleb täiel määral hinnata ka landesveeri purustamisel ajaloolises Võnnu lahingus 21.—23. juunini 1919. a.

Pärast Vabadussõda teenis juubilar 3. diviisi staabi ülemana, käskudetäitja kindralstaabi-ohvitserina sõjavägede staabi juures, kindralstaabi kursuste juhatajana, kindralstaabi ülemana, 2. diviisi ülemana, pikemat aega sõjavägede staabi ülemana jne. Sõjaministriks on juubilar juba kolmandat korda, esimesel kahel korral 1927. ja 1928. a. ja nüüd kolmandat korda alates 12. oktoobrist 1939. a.

Pealeselle on juubilar olnud paljude riigikaitseliste j. t. organisatsioonide liige. Kindralmajoriks ülendati juubilar veebruaris 1926. a. ja kindralleitnandiks veebruaris 1938. a.

Vabadussõjas ülesnäidatud teenete ja isikliku vahvuse eest on juubilarile annetatud I liigi 2. järgu, II liigi 2. järgu ja II liigi 3. järgu Vabaduse Ristid ja normaaltalu. Pealeselle evib juubilar Kotkaristi I klassi teenetemärgi, Kaitseliidu Valgeristi III klassi märgi ja rea teisi kodumaa ning välisriikide ordeneid.

Sõjategevuse iseärasusi talvel

Major P. Lilleleht

Hoolimata meie maa kuuluvusest põhjamaade hulka ei ole siin lähemas minevikus enam pikemat aega nähtud korralikku talve. Päris järjekindlalt nad on olnud lumevaesed, vahelduvate suladega ja kestvuselt lühikesed. Pole siis ka ime, et löi raugema talispord ja vähe kasutamist leidsid suusad. Sõidud ja talvised veod teostati jalaste asemel ratastel. Ka talvised sõjalised õppused ja suusavõistlused jäid järjekindlalt pidamata. Käesolev talv näib olevat erinev ja isegi rekordne. Ta algas mehiselt, järsku ja parajal ajal. Pole puudust külmast ega ka lumest. Südatalv on veel es ja me saame ehk veel mõned kuud oma turjal tunda talve mõju. Seepärast oleks õige sõna võtta talveolude kohta ka sõjalisest seisukohast vaadatuna. Kuna meil Vabadussõjas tuli tegutseda kahel talvel, siis on meil mõningaid kogemusi ja tähelepanekuid. Mõnd võib leida ka maksvatatest eeskirjadest ja rahu ajal saadud kogemustist.

Praegu on käimas talvesõda, meile ja meie olustikule väga lähedane. Kuigi meil veel puuduvad üksikasjalised andmed selle sõja kohta, mis võiksid anda tulusaid õpiseid talviseks tegevuseks, võime siiski mõndki ette kujutada ja nendegi väheste teadete varal teha järeldusi. Me näeme, missuguseid suuri korrektiivseid toob talv tegevusse. Niisama kuuleme seda edu ja soodustust, mida on annud talveolude parem tundmine, ja missuguste raskustega tuleb võidelda sel, kes ei ole ette valmistatud ja kohandatud tegutsemiseks talvel.

Talv võimaldab osavatele ja julgetele partisan-suuskursalkadele anda ka tugevamale vastasele ootamatuid ja ränki lööke

Suuremad operatsioonid massiliste jõududega ja motoriseeritud ning mehhaniseeritud osade kasutamine on talvel peaaegu takistatud. Üldiselt suurem tegevus rindel raskete talveolude tõttu lööb raugema.

Talve peab mõistma kasutada see tegutsev pool, kel elavat jõudu ja masinaid on vähem. Seejuures tuleb aga hästi tunda talve ja temas peituvaid saladusi. Kõike seda näeme ja kuuleme ka käimasolevast talvesõjast. Seal on tunduv edu neil, kes paremini tunnevad talve olusid ja sagedasti muutuvale ilmastikuoludele suudavad kiiresti kohaneda.

Ka meil tuleb mõelda talve iseärasustele ja neid õppustel rakendada. Kasutame siis olemasolevat korralikku talve õpiste saamiseks otstarbekohaselt ja kasulikult. Iga harjutus ja katsetamine viib meid lähemale talve iseärasuste tundmisele ja seega pehmemdab karedat talve mõju.

Meie Lahingueeskiri märgib, et lahingutegevust talvel mõjutab madal temperatuur, lumikate ja lühike päev. Vaatleme neid kolme elementi üksikult ja koos talvetervikuna.

Madal temperatuur.

Maastik sõjalises tegevuses on üks olulisimaid tegureid, mille tundmine ja otstarbekohane kasutamine annab suurt toetust, eriti nõrgemale poolele. Talv aga oma madala temperatuuriga muudab maastiku omadusi tunduvalt ja toob tegevusse suuri korrektiivseid.

Seni kasutatavad looduslikud tõkked jõgede, järvede, soode ja teiste läbipääsmatute alade näol külma-vaad kinni ega paku enam mingit takistust. Takistamata võivad neist üle tulla rasked relvaliigid, rääkimata kergetest osadest ja jalaväest. Igasugused vähemadki teed ja rajad on sõidukõlvulised igale liiklemisvahendile. Ei ole takistatud liiklemine ka väljaspool teid. Tugeva jääga kaetud jõgede sängid saavad headeks ühendusteedeks ja jõed oma sügava sängi tõttu on varjatud lähiseiks. Jõgede kui tõkete taga olevad positsioonid kaotavad tähtsuse.

Külmanud pinnases ei suuda jalaväelane oma labidaga positsiooni organiseerimiseks enam midagi ära teha, seepärast liikuva sõja olukorras ei tule maasse kaevumine üldse kõne alla. Juttu võib olla ainult kindlustustöödest püsiva kaitse korraldamisel eriliste tööriistadega ja abinõudega, kuid ka see töö on talvel märksa raskem ja aegaviitvam.

Ka tulirelvadega töötamisel teeb külm palju takistusi, nimelt automaatrelvade jahutajais külmub vesi, määrded hanguvad ja töötamine on takistatud, vaatlus- ja sihtimisvahendite klaasid tuhmuvad jne.

Lehtpuumetsad ja põõsastikud kaotavad külma oma lehtkatte ega paku enam mingit varju.

Külma mõjust on väga tundlik sõja kandvaim tegur — inimene. Külma kurnab inimest üdini ja halvab tugevasti ta lahinguvõimet.

Külmaga kaob inimesel tuju, meeoleu langeb, tekib kohmetus ja tegevuses saamatus — see kõik viib vastupanuvõime langusele.

Füüsilise jõu ja aktiivsuse alalhoidmiseks tuleb kullutada palju energiat.

Kõigist neist puudusist võib välja kasvada üksiku kui ka üldine moraalilangus, mis endaga kaasa toob sõnakuulmatust, ükskõiksust ja korralagedust. Kui langeb moraal ja kaob distsipliin, siis asub asemele võitlusvõimetus, paanika ja ebaedu. Ka väsitab külm inimest ja väsinud inimene võib kergemini langeda külma ohvriks. Iseäranis raske on olukord neil haavatuil, kes oma jalaga ei suuda lahinguväljalt lahkuda. Kui neid kiiresti teiste poolt ära ei kanta, siis suur protsent neist hukkub külma käes. Inimese kõrval ta lähim sõjakaaslane, hobune, on samuti tundlik külma mõjust ja ka tema tervisele ja töövõimele mõjub külm negatiivselt.

Lumikate.

See muudab maastiku reljeefi ja loob uusi olukordi maastiku taktikaliseks kasutamiseks. Varjupakkuvad

maastiku voldid, kraavid jne. on lumega tasandatud ega paku laskureile tule eest mingit varju.

Kui lumikate on paks — üle 30 sm — siis see vähendab vägede liikumise kiirust ja paneb teatud kohtades liikumise päris seisma. Isegi käidavaimad teed tuisatakse tihti kinni ja vajavad alatist lahtihoidmist. Liikumine väljaspool teid sügava lumega ilma suuskadeta on peaaegu võimatu.

Lumikatte tagajärjel kaovad endised teed ja tekiavad hoopis uued, mida kaardil pole olemas. Seepärast orienteerumine on talvel raske ja on võimalikud eksimised.

Iga relvaliigi tegevus sügava lumega on raskendatud. Jalavägi võib edukalt liikuda väljaspool teid ainult suuskadel, muidu ta väsis kiiresti.

Suurtükivägi on täiesti seotud teedega ja ta manöövrivõime on piiratud.

Ratsavägi võib takistamatult tegutseda ainult õhukese lumega, sügava lumega on ta seotud teedega.

Motoriseeritud ja mehhaniseeritud vägede suurim vaenlane on lumi, sest soomus- ja veoautod saavad liikuda ainult lumest lahtihoiditud teedel ja tankide tegevus üle 30 sm paksuses lumes on juba raske. Tankidel koguneb käigulintidele lumi, see sulab ja jäätub, mille tagajärjel lülid ummistuvad ja tulevad roolikutelt maha.

Lennuvägi ei saa tegutseda lumetuisus ja talveudus, mida tekitab pakane.

Ka teiste relvaliikide tegevus pole talvel kerge.

Lühike päev.

Meil on talvel valget aega vaevalt 6 tundi, kuna ülejäänud 18 tundi on pime. Seepärast tuleb tegutsemiseks talvel ööd juure võtta. Öine tegevus on aga raskem päevasest. Öösel pole vaatlust, juhtimine ja koostöö on raskem. Kavatsatud operatsioone ei suudeta ühe päevaga lõpetada ja lahingus tuleb paratamatult seisak, mis võidu lõplikuks saavutamiseks mõjub halvavalt. Kuna öö on kergesti muutlik, ja seda eriti talvel, siis võivad tekkida hoopis uued olukorrad.

Kokku võttes võiksime ütelda, et sõjategevus talvel on palju raskem, väsitavam ja kurnavam kui see on mõnel teisel aastaajal. Eriti raske on tegutsemine talvel manöövrivõimata olukorras. Positsioonisõda tegutsemiseks talvel palju muutust ei too.

Inimese ja looma jõukulu külma tõttu on suur. Lahtised ja tundlikumad kehaosad — jalad, kõht, sõrmed j. t. — võivad kergesti külmuda. Külma sunnib tegevuse viima asulaisse ja hoonete lähedale. Talvine tegevus väsitab ja tegutseda võib ainult 6—7 tundi päevas. Sügav lumi seob tegevuse teede külge ja vähendab manöövrivõimet.

Kui muistses sõjas lahingutegevus talveks pandi hoopis seisma, siis kaasaja sõjas seda ette ei tule. Paratamatult tuleb sõdida ka talvel. Eespool nimetasin, et talvine tegevus on isegi edukas sellele, kes tunneb hästi talveolustikku, on selleks ette valmistatud ja mõistab kasutada talve omadusi otstarbekohaselt igas olukorras.

Mida siis peame silmas pidama tegutsedes talvel?

Külma vastu tuleb kohandada, vastavalt temperatuurile, riietarustus. Tuleb riietuda soojalt. Peab olema soe pesu, kampsun, põlve- ja kõhusoojendaja, villased sokid või jalarätikud (soovitavalt mitu paari, et neid saaks vahetada kuivatamiseks), villased pealriided, veekindlad ja avarad saapad, villased sõrmkindad ja nende peal nahksed ühe sõrmega labakindad, soe talimüts jne.

Riie oma mahult ei võiks olla liig koormav, alumine riie peaks olema soe ja pealmine kerge, aga tuulekindel. Pikad palitid pole otstarbekohased, eriti jalaväes, paremad on poolpalitid.

Ei tohiks lumel kaua lamada, sest kõht on eriti õrn ja külmetamise tagajärjel võib tekkida seedimise rikkeid ja raskemaid sisemisi haigusi.

Õrnad on külma vastu ka kõrvad, nägu, sõrmeotsad ja varbad. Neid tuleb silmas pidada ja õigel ajal hõõruda. Näo külmetamist tuleb jälgida ka naabrilt. Et külma tagajärjel võib rivist väga suur % välja langeda, siis iga ülema suurimaks hooliks ja mureks olgu alluvate riietuse vahetpidamatu kontroll ja talveolude kohane varustamine.

Soome talivarustus on: soe karusnahast talimüts; soe pesu; kampsun ja svetter ühes villase peakaitsega; kõhu- ja põlvesoojendajad; veekindlad suusasapad; 2 paari villaseid sokke; villased sõrmikud ja nende peal nahkindad; valgest riidest peakattega kuub; valgest riidest püksid; lai villasest riidest kuub suurte külje- ja rinnataskutega, sooja voodri ja madala kraega; palitid pole, seda asendab eriline tiheadast riidest kerge tuulekuub; seljapaun kõva raamiga (tarvitatakse ka istme asemel); villane tekk.

Väga palju tähendab külma vastu võitlemises ka toitlustamise otstarbekohane korraldamine. Talvel kadumaläinud energia kulu saab asendada vaid toiduga. Toit peab olema tugev ja sisaldama rohkesti rasvainet. Talvel tuleb toidunormi suurendada. Tuleb anda võimalikult 3 korda päevas sooja toitu, kui see aga mõnesuguse tegevuse tõttu pole igakord võimalik, siis 2 korda ilmtingimata. Söögikaart tuleb kohandada talveoludele. Tuline ja hästi rasvane kapsasupp on kõige enam eelistatud.

Tegevusel kaasaskantavateks toiduaineteks on otstarbekohased kuivikud, konservid ja šokolaad. Leib külmub ära.

Külmarohu all tuntakse üldiselt küll ka alkoholi, kuid selle tarvitamine vabalt ei ole lubatud. Kui seda võetakse liig palju, siis tegevus saab halvatuks ja pärast seda on külmetamine palju kergem. — Kui viina külmarohuna mõnel juhul siiski tuleb anda, siis sündigu see ülemate reguleerimisel ja kontrolli all.

Talvel tuleb enam hoolitseda ka puhkuse eest, sest külma käes ja raskes talveriietuses väsis ning roidub inimene kergemini. Puhkust tuleb anda võimalikult majades. Kui see aga mõnesugustel põhjustel pole võimalik, siis tuleb ka kasutada talveosmikuid ja -telke. Niisugustel kordadel tuleb puhkerajoonid valida metsades või teistes varjulistes kohtades. Varjendid ja osmikud tuleb varustada raudahjudega. Teenistuskorda-

des viibijaid tuleb tihti vahetada ja neile anda aeg-ajalt puhkust ja võimalust enda soojendamiseks.

Liikumise kergendamiseks tuleb osad asetada suuskadele, kantavad relvad ja laskemoon kelkudele, suurtükid jalastele, pikematel rännakutel sõdurite seljapau-nad vooridesse jne.

Talvel ei tohi unustada tervishoidlikke nõudeid ja peab silmas pidama järgmist:

- ei tohi end liig märjaks ajada ja siis seisma jääda;
- ei tohi kaua lamada maas ja istuda lume peal;
- tuleb jalatseid ja riietust kuivatada, silmnägu ja jalgu sagedasti külma veega pesta;
- külmunud kohti hoolikalt jälgida ja nende avastamisel neid niikaua lumega hõõruda, kuni neil jälle on elu sees;
- ei tohi külma vett juua ega lund süüa;
- haavatud kohad tuleb kinni katta ja neid mitte lasta külmetada; haavatud tuleb kiires korras lahinguväljadelt kokku korjata ja ära saata;
- tihti tuleb korraldada ka saun, kuid see peab olema eluhoone lähedal, nii et sauna järel ei oleks külmetamist;
- tuleb hoolitseda ka hobuste eest, seismisel nad riidega katta, soojalt mitte külma vett anda ja öösel nad paigutada varjualustesse.

Et talve mõju tervisele ei oleks liig terav, siis tuleb end vastupidavuses talve vastu vähehaaval harjutada.

Alluvate tervise eest hoolitsemine nõuab juhtidelt alatist järelevalvet ja erilist hoolt.

Lõpuks veel mõni sõna iga erineva sõjalise tegevuse kohta talvel.

Juhtimine ja side.

Sidepidamine talvel on raskem. Sidevõrgu loomine sügavas lumes on vaevaline ja aegaviitev. Traatside katkeb tihti lumekoorma all. Virgatsid talvel asetatakse suuskadele. Mootor- ja jalgrattaid sidepidamiseks saab kasutada ainult lumest puhastatud teedel. Staa-pide vahel sidepidamiseks kasutatakse enamikus ratsanikke.

Raskete sideolude tõttu juhtimine talvel on peamiselt detsentraliseeritud. Juureantavad osad lähevad enamikus nende üksuste juhtide käsutusse, kellele need on juure antud. Juhtidele antakse enam iseseisvust ja tegevusevabadust. Komandopunktid tuleb paigutada kergesti leitavatesse kohtadesse, teede ääre ja peamiselt asulaisse.

Luure.

Luuret teostatakse suuskadel. Luureüksustesse määratakse osavad suusatajad ja hästi treeninud mehed vastava varustusega. Suuskureile luurel antakse ka kaasa ratsanikke. Suuskurite liikumise kiirus on 6—8 km ja erijuhtudel ka kuni 10 km tunnis. Säärased üksused ei ole seotud teedega ja nad on võimelised tegema sügavaid haaranguid vastase tiivale ja selja taha.

Pikematel luurekäikudel võetakse kaasa hobuveo-kid laskemoona ja raskete kuulipildujate edasitoime-tamiseks.

Luure ülesandeks on: teede uurimine, maastiku ja lume omaduste selgitamine, vastase lahtiste tiibade kindlakstegemine, läbipääsuvõimaluste leidmine, jää kandevõime proovimine jne.

Rännak.

Rännakuil, kus vähegi võimalik, tuleb jalamehi edasi viia küüthobuseil. Jalgsi võib liikuda lühemaid otsi, kiirus mitte enam kui 2—3 km tunnis, ja siis tuleb sõdurite seljakoomat kergendada. Enne väljaastumist peavad juhid kontrollima jalatseid, riietust, relvade töötamise võimet (need peavad olema õlist kuivatatud) ja meeskonna tervislikku seisukorda. Soe toit tuleb välja anda enne väljaastumist ja kohe kohalejõudmisel. Suuri peatusi rännakuil ei korraldata ja lühikesi peatusi tehakse lühemaid ja sagedamini. Kuna teed talvel on kitsad ja muutlikud, siis liikumise kiiruse reguleerimine on raske ja kolonnid venivad pikaks. Selle puuduse vähendamiseks tuleb vägede vahel kinni pidada määratud kaugustest, määrates reguleeri-jad kolonnide ette ja taha. Kolonni peas on liikumine väsitavam, seepärast tuleb sinna määratud üksusi sagedamini vahetada. Ratsaosi ei või asetada kolonnide ette, sest need rikuvad tee. Kolonnide järjestus vastavate relvaliikide järgi ja kolonnid on üldiselt lühemad. Suurtükid rännakuil asetatakse jalastele ja voorivarustus veetakse hobutranspordiga. Rännaku julgestamiseks liiguvad eel- ja külpatrullid tingimata suuskadel. Kuna on võimalikud vastase suuskurosade ootamatud löögid kolonni külgedele ja selja taha, siis külge- ja järelpatrullid määratakse tugevamad harilikust. Õhukaitse kuulipildujad liiguvad koos kolonniga. Kõige ideaalsem oleks, kui kogu rännakut sooritavad osad võidakse panna suuskadele, siis suurtükivägi, teised rasked relvad ja voorid liiguksid teel ja laskurosad neid kaitstes kahel pool teed suuskadel.

Puhkus.

Puhkus teostatakse peamiselt asulais. Selleks tuleb ruumid aegsasti välja vaadata, korraldada, üksuste vahel ära jaotada ja kütta. Ruumide puudusel tuleb vahel puhata ka osmides ja talvetelkides.

Puhkusrajoonidesse jäetakse suurtükid ja voorid teedele, et liikumise jätkumine oleks kergem.

Puhkekaitse korraldamine talvel on eriti tähtis, sest ootamatused on siis suuremad. Tuleb puhkekaitset kõvendada ja kaitse asetada kaugemale kui tavaliselt — puhkavate vägede ette, taha ja külgedele. Sidet puhkekaitse ja puhkavate vägede vahel peetakse alatiste suuskur-piiluritega. Valveteenistust pidavaid osi, eriti tunnimehi, tuleb tihti vahetada.

Pealetung.

Ka pealetungivad osad on enamikus seotud teede külge. Lahinguid peetakse teede suundades ja asulate pärast. Tuleb otsida vastase lahtisi tiibu ja sinna suunata löögiosi suuskadel. Kuni kallaletungi lähtealusele asumiseni võib kasutada suuski ja laskemoona ning relvade veoks kelke. Suusad tuuakse pärast rännakut järele. Jälitamine teostub jälle suuskadel. Väga häid tulemusi annavad talvel ettevõetud öised retked vas-

Kaitseliidu pealikute kursus Pärnus

Peastaabi Õppe-Spordiosakond korraldas Pärnus 25.—27. 01. s. a. 3-päevase kursuse neile eluaastais vanemaile pealikuile, keda mob. korrald esimeses järjekorras sõjaväkke ei kutsuta ja kelle peale pannakse Kaitseliidu tegevuse korraldamine ja juhtimine.

Nende kursuste töökavva võtmisel seadis Peastaap eesmärgiks:

- anda ringkondade kaupa kogemusi malevatele sellesarnaste kursuste korraldamiseks;
- õpetada ja harjutada pealikuid lahendama kõiki võimalikke küsimusi, mis neil tuleb täita erakorralistel aegadel seljataguse teenistuse alal;
- tutvustada pealikuid kaasaja sõja iseärasustega ja uudustega.

Kursusest ruumi vähesuse pärast lubati osa võtta malevatel ainult piiratud arvul ja nimelt:

Pärnumaa malevast	50	pealikul
Pärnu malevast	20	„
Sakalamaa malevast	10	„

tase tiivale ja selja taha. Seda ülesannet võivad edukalt täita valitud mehed — hästi julged ja osavad suusatajad.

Kaitse.

Et talvel igasugused looduslikud takistused kaovad, siis kaitse organiseerimine nõuab enam relvi ja elavat jõudu. Positsioonid pikenevad ja kaitse tikub võtma lineaarset kuju. Vähesed jõu tõttu korraldatakse kaitse katkendlikuks ja see sarnleb kaitsele laial rindel. Tuleb pidada tugev üldvaru ja see asetada suuskadele. Varud peavad olema aktiivsed mitte ainult vastulöökidel, vaid nad peavad vahetevahel ise korraldama lööke vastasele kord ühest, kord teisest kohast, ajades nurja vastase pealetungikavatsused ja varjates jõudude vähesust ja paigutust esijoonel. Kui vastane tungib peale suuskadeta, siis tuleb avada enne 300 m pole mõtet. Kaevumine talvel on raske, kui see aga tuleb teha, siis maapinna külmanud kihid purustatakse lõhkeainega ja tööd viiakse läbi eriliste abinõudega. Väga palju kasutatakse ka lumest kaitsevalle, ja kui need on 2—4 m paksud, siis nad ka pakuvad osalt kaitset.

Malevad saatsid pealikuid kursusele täiel määral ja kursus sai töötada algusest lõpuni täie koormatusega.

Kursuse töökava oli koostatud sisukohane ja küllalt mitmekesine, mis pidi rahuldama osavõtjaid.

Kursuslased võtsid ülesannet ja tegevust suure tõsidusega ja tegid õppused kohusetruult kaasa.

Kursuslaste majutamise korraldus oli pandud Pärnu ja Pärnumaa maleva peale, kes ka oma ülesande väga hästi täitsid.

Toitlustamist korraldas Naiskodukaitse Pärnu ringkond asjatundlikult ja väga hästi. Naised oma hoolikuse ja tublidusega teenisid täiel määral ära kursuse korraldajate kui ka kursuslaste tõsise tänu.

Jäeb soovida, et malevad jätkaksid seda tööd, andes ettevalmistust täies ulatuses ka teise koosseisu pealikuile, kelle õlul lasub küllalt suur ja vastutusrikas ülesanne.

P. L.

Taandumine.

Kui mõnesugustel põhjustel tuleb taanduda, siis võetakse see ette öösel, udus, lumesajuga või tuisus. Järelosad asetatakse suuskadele ja nad jäetakse teede-suundadele. Tähtsaimad teed ja kitsustikud hoitakse järk-järgulise ja tugeva katte all. Need katte osad sunnivad vastast hargnema teedelt ja seega annavad taanduvatele osadele võimaluse uutele positsioonidele asumiseks.

On soovitatav ka taandumisel suuskurite poolt korraldada vastulööke edasitungivale vastasele. See pidurdab vastase tegevust ja seega võimaldab tegevuse vabadust taanduvatele peajõududele.

Kõigest sellest näeme, kui rikas on talv oma iseärasuste poolest sõjalises tegevuses. Temas võib peituda veel palju saladusi, kuid seda avastab parimini sõda ise. Parimaks õpiseks talveolude tundmiseks on see, kui talve karmust oleme tunda saanud igaüks omal nahal. Siis oskame ka kohaneda talveoludele ja vältida kergemini ta halvavat mõju.

Mõnd võime ka sellest kirjutusest õppida, ja seegi on parem kui mitte midagi.

Kaitseliidu üleriigilised suusavõistlused Aegviidus

27. ja 28. jaanuaril peeti Aegviidus Kaitseliidu Peastaabi korraldusel Kaitseliidu ja Talispordiliidu ühised üleriigilised 18 km ja 50 km ja noorte kotkaste 5 km suusatamise võistlused.

Võistluste korraldajaks ja läbivijaks oli Järva Malev.

18 km ja 50 km suusatamise võistlusest võis iga Kaitseliidu malev osa võtta kuni 6 võistlejaga. 50 km suusatamise võistlusest osavõtja pidi olema vähimalt 20 a. vana ja varustatud arstitunnistusega, mis tõendaks, et võistleja tervislik seisund lubab sellest võistlusest osa võtta.

Noore kotkaste 5 km suusatamise võistlusest võis iga Noorte Kotkaste malev osa võtta igas klassis kuni 5 võistlejaga. Klassidesse olid noored kotkad jaotatud järgmiselt:

A klass — noored kotkad, kes võistluspäevaks olid vähimalt 17 a. ja alla 20 a. vanad ning vähimalt kotkaste katsejärgus.

B klass — noored kotkad, kes võistluspäevaks olid vähimalt 15 a. ja alla 17 a. vanad ning vähimalt pesakotka katsejärgus.

B klassi kuuluvatel noortel kotkastel ei olnud lubatud võistelda A klassis.

Kuna võistlused korraldati ühiselt Kaitseliidu ja Eesti Talispordiliiduga, siis kujunesid need ka Eesti meistri võistlusteks.

Kava kohaselt toimusid võistlused järgmiselt:

27. jaanuaril kell 1200 — 18 km suusatamine;

28. jaanuaril kell 1000 — 50 km suusatamine;

28. jaanuaril kell 1100 — 5 km suusatamine noortele kotkastele;

28. jaanuaril kell 1530 — auhindade väljajagamine.

Võistluste peakorraldajaks oli Järva Maleva vaneminstruktor leitnant P. Onno ja võistluste peakohtunikuna tegutses Narva Maleva pealik E. Soomuste.

Võistlejate saabumine Aegviitu algas juba neljapäeval ja reede õhtuks olid kõik võistlejad kohal. Võistlejad ja võistluste korraldajad paigutati ühiskortereisse Aegviidu algkooli ja Aegviidu seltsimajja. Võistlustest võtsid osa kõik malevad peale Saaremaa ja Võru Maleva, kusjuures Valga Malev võttis osa ainult noortele kotkastele ettenähtud võistlustest.

Start ja finiš olid Aegviidu jaamast umbes 0,5 km lõuna pool Aegviidu-Jäneda maantee ääres. Stardist siirdus võistlusrada Neljajärve mäe kaudu üle Kallijärve Pirsu küla alla ja sealt tagasi teist mäeharja mööda Jänedale ning sealt uuesti Neljajärve mägesid mööda tagasi. Võistlusrada oli hästi tähistatud lipukestega, nii et võistlustest osavõtjad kui ka pealtvaatajad sportlased leidsid, et sääraselt hästi märgitud võistlusrajalt on võimatu kõrvale sõita. Võistlusrajal oli tõuse ja langusi kuni 40 m, missugune asjaolu võistlejaile erilisi raskusi ei valmistanud.

18 km võistlused.

Ilm võistlusteks oli keskpärane. Külma oli 5°, puhus keskmine tuul ja sadas veidi lund. Kuna tuul oli sisseaetud raja kohati täis tuisanud, siis oli esimestel suusatajatel olukord veidi raskem kui järgmistel.

Punkt kell 1200 startis esimesena Viru malevlane Tamm. Järgmised võistlejad lahkusid stardist 0,5-min. vaheaegadega. Ootuste kohaselt Eesti kui ka Kaitseliidu meistriks tulnud Narva malevlane Vello Kaaristo startis neljandana. Vello Kaaristole rivaaliks ennustatud Harju malevlane Särak tuli 5. kohale ja teisele kohale tuli Sakalamaa mees Koovit.

Võistlejaid oli sellele võistlusele üles antud kokku 73 meest, kelledest kaitseliitlasi oli 58 ja Talispordiliidu mehi 15.

Tegelikult startis 65 meest ja sõidu lõpetas 49 kaitseliitlast ja 11 Talispordiliidu meest.

18 km suusatamise võistluse tulemused olid järgmised:

1. Kaaristo, Vello — Narva m	1.16,26
2. Koovit, Joh. — Sakala m.	1.20,57
3. Tartu, Evald — Harju m.	1.21,07
4. Paimre, Elmar — Narva m.	1.21,11
5. Särak, Voldemar — Harju m.	1.21,12
6. Tartu, Jakob — Harju m.	1.21,20
7. Rätsep, Leo — Viru m.	1.21,33
8. Jensen, Arnold — Pärnumaa m.	1.21,45
9. Miller, Joh. — Lääne m.	1.22,25
10. Grusnov, Al-der — Narva m.	1.22,58

Nagu ülaltoodud tabelist näha, olid Narva ja Harju Malev selles võistluses võrdlemisi edukad. Mõlemais malevais neljast võistlejast tuli kolm esimese kümne hulka.

50 km suusatamise võistlused.

Tulipunktiks võistlustel kujunes 50 km suusatamine. 28. jaanuaril 50 km võistlused toimusid sama rada mööda kui 18 km võistlused, ainult Pirsu küla all tegi rada väiksema ringi, nii et raja pikkus kujunes alla 17 km ja seda tuli sõita 3 ringi. Ilmastikuolud ei olnud suurmaratoniks kõige soodsamad. Kraadiklaas näitas 10° alla nulli; puhus keskmise kiirusega tuul, sadas kergelt lund ja tuiskas. Vahepeal jäi tuisk järele, aga võistluste lõpul tuiskas jälle.

Neil võistlusil oli favoriidiks eelmisel päeval 18 km võistlustel esikohale tulnud suurmeister Kaaristo. Temalt oodatud võit kujunes üle ootuste tagajärjekaks. Teisele kohale tulnud Pärnumaa malevlast A. Jensenit löi ta tervelt veerandtunniga. Eelmisel päeval teisele kohale tulnud J. Koovit ja ka V. Särak, kelledele ennustati teist kohta Kaaristo järele, pidid jääma veidi tahapoole.

Suusamaratonile oli üles antud 29 võistlejat. Starti ilmus neist 22 ja võistluse lõpetas 14 võistlejat. Esimesena startis kell 1000 Tomingo Tallinna Malevast, teisena maailmameister Kaaristo. Kuna Tomingo hiljem võistluse katkestas, jäi Kaaristo võistlema esimesena.

Võistluste tagajärjed kujunesid järgmisteks:

1. Kaaristo, Vello — Narva m. 3.51,56
2. Jensen, Arnold — Pärnumaa m. 4.06,55
3. Särak, Vold. — Harju m. 4.08,13
4. Tartu, Jakob — Harju m. 4.10,40
5. Vallasoo, Vold. — Narva m. 4.14,15
6. Koovit, Joh. — Sakalamaa m. 4.20,02
7. Tipner, Viktor — Tartu m. 4.21,20
8. Rosenberg, Aug. — Talisp. Liit 4.26,29
9. Dils, Valentin — Tallinna m. 4.27,13
10. Völli, Arkadi — Tartum. m. 4.27,37

Vello Kaaristo võitis mõlemad distantsid ja tuli neljakordseks meistriks — 18 ja 50 km nii Eesti kui ka Kaitseliidu meistriks.

Noorte kotkaste 5 km suusatamisvõistlused.

Samal ajal, kui võistlesid 50 km maratonisuusatajad, toimusid ka noorte kotkaste võistlused.

A klassis oli üles antud 63 noort kotkast, neist startis 62 ja võistluse lõpetas 61 noort kotkast.

B klassis oli üles antud 56 noort kotkast, neist startis 54 ja võistluse lõpetas 53 noort kotkast.

Noorte võistlustel väärrib märkimist eriline ind ja püüdlikkus, mida noored üles näitasid. Kuna võistlustest osavõtt oli piiratud ja seega mõnedel soovijail puudus võimalus neist osa võtta, olid mõnest malevast peale suusavõistlustest osavõtjate kohale sõitnud ka pealtvaatajad, et vähimalt kaasa elada teiste võistlustele.

Võistlused algasid kell 1100 ja neil saavutati järgmisi tagajärgi:

A klassis:

1. Rikkermaa, Aksel — Lääne 22.05
2. Puusepp, Evald — Viru 22.31
3. Kuuskmaa, Al-der — Narva 23.00
4. Ilves, Aleksei — Narva 23.15
5. Rinde, Heino — Viru 23.23
6. Mendelson, Valter — Järva 23.42
7. Mikkelsaar, Ago — Valga 23.55
8. Järver, Lembit — Tallinn 23.55
9. Luhamaa, Erik — Viru 24.00
10. Meier, Helmut — Tallinn 24.02

B klassis:

1. Pent, Hillar — Järva 24.05
2. Kiviloo, Erich — Järva 24.21
3. Nisuke, Alfred — Narva 24.39
4. Kriimann, Oskar — Järva 25.07
5. Karukäpp, Bernhard — Narva 25.10
6. Tassa, Hillar — Sakalamaa 25.25
7. Sisask, Guido — Tallinn 25.29
8. Pundi, Raimund — Tallinn 25.32
9. Pentjan, Endel — Viru 25.40
10. Kaselaan, August — Järva 25.54

Saavutatud punktidega kujunes malevate paremusjärjestus järgmisteks:

	A klass		B klass		Kokku	
	punkte	koht	punkte	koht	punkte	koht
Harju . . .	95,5	IX	105	VII	200,5	VIII
Järva . . .	191	IV	224	I	415	II
Lääne . . .	143	VII	119	VI	262	VI
Narva . . .	257	II	209,5	II	466,5	I
Petseri . . .	87,5	X	79,5	X	167	X
Pärnu . . .	50,5	XII			50,5	XIII

Fotomontaaž KL suusavõistlustest Aegviidus

Pärnumaa . . .	57,5	XI	59	XI	116,5	XII
Sakalamaa . . .	121,5	VIII	80	IX	201,5	VII
Tallinna . . .	218	III	153	III	371	IV
Tartu . . .	35	XIII	104	VIII	139	XI
Tartumaa . . .	169,5	V	129	V	298,5	V
Valga . . .	152,5	VI	21	XII	173,5	IX
Viru . . .	257,5	I	150	IV	407,5	III

Noorte Kotkaste malevate vahelise rändauhinna „Kotkakuju“ võitis Narva Malev.

Rändauhinna parimale noorele kotkale võitsid A klassis A. Tikkermaa, Lääne Malevast, ja B klassis H. Pent, Järva Malevast.

Esmakordselt kasutati neil võistlusil sidemepidamiseks kontrollpunktide ja stardi vahel raadiot ja, nagu võistlused näitasid, väga heade tagajärgedega.

Võistlused möödusid õnnetusteta. Oli ainult üksikuid suuskade murdmisi, mis säärase võistluse juures on täiesti loomulik nähtus.

Üldiselt võib võistlusi pidada täiesti kordaläinuks. Kõik korraldustööd ja võistluste läbiviimine lasus Järva Maleval ja viimane oli seda teinud suure asjatundlikkuse ja hoolega. Toitlustamist võistluste kes-tes teostas Järva Maleva Naiskodukaitse Ringkond. Hoolimata mitmesugustest raskustest toideti korralikult ja hästi, misparast ringkond teenis kõikide tänu.

Samuti võib täiesti rahule jääda võistlustel saavutatud tagajärgedega, hoolimata sellest, et võistlusrada oli seekord valitud raskem kui see on olnud varemadel võistlustel.

Võistlustest rohke osavõtt ja saavutatud tagajärjed näitasid, et malevais on sel alal tehtud palju tööd ja et sellele tähtsale alale on pöördud küllaldaselt tähelepanu.

G. K.

KL orkestripealikute kursusest osavõtjad ühes lektoritega

Kaitseliidu kultuuritööst muusika alal

Prof. A. Topman

Mitmekülgses kultuuritöös oma liikmeskonnas on Kaitseliidus tõhusaid tulemusi saavutatud muusikakultuuri alal.

Kõiki haarav, ühest suust ja ühest hingest tungiv võimas ühislaul kõlab kõigil Kaitseliidu koosviibimisel ja aktusil. Mitmehääleline laul Naiskodukaitselt on selle kultuuri kaunistavaks õieks.

Kuid rivis sammuvaid mehiseid malevlasi vaimustab võimas marss orkestrilt, mis paneb unustama väsimuse ja mure, annab uut jõudu ja ergutab hoogsat tegutsemistahet.

Kaitseliidu orkestreil on aga ka peale rivimuusika suur kultuuriline ülesanne täita oma esinemistega niisugasti Kaitseliidu aktustel, pidustustel, kontsertidel kui ka väljaspool Kaitseliitu seltskondlikel pidustustel ja aktustel.

Kaitseliidu hästi organiseeritud ja kõrgel muusikalisel tasemel seisva orkestri kultuuriline ja kasvatuslik mõju oma ümbruskonnale on võrratu. Kui vanas Egiptuses suurte püramiidide ehitajaid nende tööruuskustes ergutati muusikaga või kui Greekas laulik Tyrtaios võitlevaid spartalasi süttis lauluga kangelas-tegudele ja võidule, siis teame ja tunneme meie ka iseenda juures, milline määratu vaimustav ja tegutsemisele ergutav mõju on muusikal üldse, eriti aga võimal orkestrimuusikal.

Meie Kaitseliidu kõrgeim juht väljendas kord muusika üle kõneldes: „Hea marsi helide saatel muutub iga kandaolev koorem vähimalt viiekümne protsendi võrra kergemaks.“

Oma orkestrite taseme tõstmise eest on Kaitseliit juba aastaid järjekindlalt hoolitsenud, korraldades orkestripealikele ja esindusmängijaile süstemaatilisi täiendus- ja värskenduskursusi orkestrikultuuri arenda-

mise alal kavade järgi, mis haaravad seda ala igaükselt.

Need kursused on annud ka tõhusaid tulemusi, mida tõendavad Kaitseliidu orkestrite tunnustusväärsed võimed nende esinemistel üle maa.

Et nendel kursustel tehtud tööle anda teatav lõpptulemus neist osavõtnud Kaitseliidu orkestripealike suhtes, on kavatsus korraldada katseõiendamise võimalus Kaitseliidu orkestripealiku kutsetunnistuse saamiseks. Selle soodustamiseks kestavad teoreetilised kursused kirjalike töödena ka praktiliste kursuste vahel ajal edasi ja järgmiste praktiliste kursuste ajal võiksid toimuda esimesed katsed, kas täies ulatuses või ka osas aineis.

Täpne nõuetekava ja juhendid selle läbitöötamiseks saadetakse lähima paari kuu jooksul kätte kõigile orkestripealikele.

Arvestades seniseid töö tulemusi Kaitseliidu orkestripealike kursustel, aga ka nende töö tulemusi kohtadel võib uskuda suurt muusikakultuurilist tõusu meie Kaitseliidu ulatusrikkas kultuuritöös, aga ka suurt muusikakultuurilist kui ka üldkultuurilist tõusu kogu meie rahva elus.

Kursus 2.—5. jaan. 1940 Kaitseliidu orkestripealikele

Ligi poolsada erksavaimulist meest, kes olid end neljaks päevaks (2.—5. jaan.) vabastanud oma teenistuskohustustest ja ilmunud Kaitseliidu Tallinna Maleva suure auditooriumi, täis haaravat rühti ja tööindu, moodustasid kuulajaskonna Kaitseliidu orkestripealike kursustel.

Kursuse juhiks ning lektoriks orkestrite organiseerimise ja nende sise- ning välisdisipliini alal oli Kl Peastaabi kultuur-informatsiooni jaoskonna pealik kapten A. Truuvere.

Kaitseliidu orkestrite pealik Tallinna Maleva orkestri pealik F. Tammar ja E. V. Tallinna Konservatooriumi õppejõud prof. A. Topman ja prof. J. Vaks moodustasid kursuste muusikalise ala lektorite kolmiku.

Kursuslaste tööpäev algas homm. kell 8 ning kestis — väikese lõuna-vaheajaga — kuni kella 9 õhtul.

Töö pinget oli suur ja kursuslaste tööhuvi ning vastupidavus tunnustusväärne.

Kursuse muusikalise osa kavasse kuulus: Orkestripillide käsitlemine, nende sobivus ning komplekteerimine, orkestri õpetamine ja juhatamine, vastava literatuuri tundmine, orkestreerimine puhkpilliorkestrile, muusika algõpetus, akordide õpetus, sissejuhatus harmooniasse ning ülevaade üld- ja eesti muusika arengust.

Loengute vahel külastati Eesti Kulturfilmi ja Riigi Ringhäälingut.

*

Järgnevat „Kaitse Kodu!“ numbrites peatume üksikülevaadetena lähemalt kursustel tehtud töö juures üksikalade järgi. Ühtlasi püüame „Kaitse Kodu!“ ka edaspidi käsitleda üldisi muusikaalalisi küsimusi, eriti aga Kaitseliidu muusikaalalisi päevaküsimusi.

VÕIMUPROBLEEM

Elame ajajärgul, kus inimkonna tähtsaimad koos-elu küsimused lahendatakse jõu ja võimu abil. Rahvaste võitlus iseseisvuse eest, rahvaste võitlus üleoleku ja maailmas esikohale tuleku pärast üha teravneb. Võimuprobleem on meie ajal akuutsem kui kunagi enne.

Lähene sellele küsimusele kahelt seisukohalt. Esiteks — võim on psüühiline jõud, mis otsustab, organiseerib ja juhib. Teiseks — võimukandjaiks inimlikus ühiskonnas on ikkagi tugevad ja andekad inimmõõbid.

Neist teesidest lähtudes analüüsime meie aja tähtsaimat probleemi. Kultuuriajalugu näitab, et riiklike formatioonide arengus on genialetel juhtidel alati olnud otsustav osa. Arusaamatuste vältimiseks ja otsustarbekohasuse mõttes võtame näited ainult minevikust. Ent möödunud eluastmed on selgelt kristalliseerunud, kuna olevikus eluvormid on kujunemas ja neist puudub veel selge ülevaade. Näiteks tuletame meele kui tugev oli rahvaste elujõuavaldus Egiptuses Ramses II ajal, Pärsias Kyrose ajal, Hiinas Kung Tse ajal, Vana-Babüloonias Hammurapi ajal, Rooma Augustuse päevil, Venemaa Peeter Suure ajal, Prantsusmaa Napoleoni ajajärgul jne.

Igal juhul ja peagu eranditult on kõik võimuhed olnud vaid teostajad ja rakendajad. Seaduste avastajad ja ideede leidjad on ikka olnud teadusmehed, vaimuinimesed.

Platon ütleb, et riigijuhtideks ja võimukandjateks peaksid olema filosoofid, s. o. vaimselt kõrgesti arenenud ja altruistlikud inimesed.

Egiptuse hiilgeaegadest on teada, et vaaraod — Egiptuse kuningad — olid preestriseisusest ja vaimuteaduste saladustesse pühendatud isikud. Paljud mõtlejad peavad aga võimu ainult jõuküsimuseks, kelle järgi maailmas valitseb ainult ius fortioris.

Hoolimata võimuõpetuse on annud Niccolò Bernardo del Macchiavelli (1469—1527). M. oli diplomaat ja riigimees. Ta kirjutas oma kurikuulsalt raamatu „Il principe“ aastal 1513.

Suur-Itaalia patriotism. Itaalia rahvas saagu suureks ja tugevaks, ja selleks iga eesmärk pühendab abinõu. Võim peab olema karm ja vali, kuid mitte iseenda pärast. Maailm ja vürsti (principe) ümbrus on kuri, julm ja valelik. Seepärast oma maa huvides peab vürst olema veel kurjem, veel julmem, veel rohkem valelik. Macchiavelli soovib kõrvaldada kõik vastased. Keda ei saa kõrvaldada, nendega tuleb püüda vähimalt ajutiselt sõbrustada, s. o. kuni tuleb juhus, kus neist kergemini lahti saab.

Macchiavelli näeb rahva edu ainult võimsas isevalitsejas. Nõuandeid valitsejale.

Kui valitseja on valitud, peab ta aegsasti hoolitsema selle eest, et teda kardetakse. Hirm püsib kauem kui arm. Hirmule ehitatud valitsus on püsivam. Kui

valitseja taotleb vaid rahva hüvesid, püüab rahva armastust, siis püsib rahvas rahulikuna vaid niikaua kui kõik läheb hästi. Kui äpardub, siis on rahvas kohe vastu ja valmis mässuks. Ent inimesed on ikka tänamatud, nurised ja võimuhimulised.

Vürst vajab suurt sõjaväge ja tarku nõuandjaid. Valitseja edu on kõige tähtsam! Tark vürst ei saa pidada lubadusi, mis temale ja ta valitsusele on kahjulikud.

Vürst peab olema lubadustes ettevaatlik. Valitseja moraal — jõud ja õigus üleolekuks, alama moraal — sõnakuulmine ja alistumine. Milleks? Kõik isamaa pärast, olgu head või halvad võtted — kui aga maa ja rahvas tugevneb ja valitseja seisukoht kindlustub. Nii Macchiavelli.

Schopenhauer ütleb, et „maailm on minu tahe“. Inimene on läbi ja läbi tahe. Tahe on võim.

„Das Höchste, was ein Mensch erreichen kann, ist ein heroischer Lebenslauf.“

„Ülim, mis inimene saavutada võib, on sangarlik elukäik.“

Inimene elab sellepärast, et elutahe on kõikjal olemas. Tahe on see, mis kujundab maailma. Tahe pole ainult kujundav võim, tahe on loov jõud. Tahe loob kõik, mis on meie sees, tahe loob kõik, mis on meiega, tahe loob kõik, mis on meie vastu.

Mida tugevamalt keegi tahab, seda täiuslikumaks kujuneb olemine.

„... ich lehre die Allmacht des Willens“ — ütleb Schopenhauer.

Tahe on maailmas suurim võim. Kõik mõtlejad ja võimuhed püüavad haarata maailma, aga lõppeks leiavad iseenese, inimese.

Schopenhaueri järgi on võimuprobleem sisuliselt tahteprobleem.

Prantsuse mõtleja ja ühiskonnateadlane Georges Sorel (1847—1922) on toore materialistliku võimu-ideoloogia harrastaja. Silmapaistev on teos „Réflexions sur la violence“ (1908). Sealt kokku võttes silmapaistvaid teese vägivallast.

1) Klasside omavaheline võitlus on vägivallast vägivalla vastu. 2) Kodanluse langus tuleb sellest, et ta kasutab liig humaanseid meetodeid. 3) Vägivald ei arvesta eelarvamisi. 4) Proletaarlastele üldine järeleandmine on kahjulik. 5) Poliitiline üldine järeleandmine on samuti kahjulik. 6) Vägivallal on suur moraalne väärtus. Näiteks vangistamine, ihunõutlus. 7) Ettevõtjate moraal on: hoida võim oma alluvate tööliste üle kindlais kätes.

Fašistliku riigikorra propageerija Vilfredo Pareto raamatust „Trattato di sociologia generale“ (1915) leiame mõtteid... Üksikud isikud on ebahütlased... inimesed erinevad füüsiliselt, moraalset, intellektuaalselt. Sellest sotsiaalsed kihid, sot-

siaalne ebahütlus... Pole kunagi olnud riiki, kus oleks teostatud sarnasus ja demokraatia.

Alati on olnud kaks klassi: alamklass ja ülemklass.

Alati alamklass alistub ja ülemklass valitseb.

Võim kuulub alati aristokraatiale. Aristokraatia võib võimu ja sundimise abil oma seisukohta kindlustada. Mida karmim valitseja võim, seda püsivam, mida pehmem on aga valitseja võim, seda lühem on ta eluiga. Tulevik kuulub karmile võimule.

Võimu- ja vägivalameetodite ülistajatele on ka vastuhelid. Silmapaistvaimaid praegusi Vene mõtlejaid Nikolai Berdjajev leiab, et võimumehed sirutavad juba käed sellaste pühaduste järele nagu inimese usund, maailmavaade, südametunnistus ja loomingu.

Kõik kollektiviseeritakse. Kollektivism on meie aja võimsaim lohe. Massid, kes varem vegeteerisid, on kujundajad, võimukandjad. Suur tung massidiktatuurile. See on maailmavaate diktatuur, universaalne diktatuur, kus inimesele sunnitakse peale maailmasuhtumine, tunnetused ja tunded. Usk ei liiguta inimesi enam seestpoolt, vaid sünnib välispidise survena, ja selles vägivaldas ongi meie aja suurim põhiviga.

Inimestele sunnitakse peale totalitaarse riigi poolt mõtlemise ja maailmasuhtumise ühtlus. Maailmavaate diktatuur eitab isiku subjektiivseid õigusi, selles on teine suur põhiviga.

Inimese intiimne mina on kaitsetu riigi ja süsteemi vastu.

Praegune võimukultus dehumaniseerib.

Praegune võimukultus bestialiseerib.

Inimene nagu loomastub.

Ülimaks hüveks on riik, rass, klass. Inimene on vaid veel paljas vahend. Kuid isik on vaimse elu ja üldse organiseeritud elu ehituskivi. Inimese püha vabadus on uskuda, elada oma vaimuelu. Oma vaimses tegevuses ja arengus peab isik olema vaba ühiskonna survest. Harmooniline vahetõde isiku ja kollektiivi vahel on rikutud, arvab Berdjajev.

Kokku võttes, kasutades filosoofilist meetodit, analüüsime võimumõistet üldisel kujul. Mis on tegelikult võim?

Jõud. Vägivald. Sundus.

Mis on võimuavalduse sisu?

Käsk või keeld ja nende mõju.

Missugusel inimesel on võim?

Sel, kes võib käskida, keelda ja valitseda.

Kuidas teostub võim?

Lubadus — meelitus — hirm — füüsiline surve. Võimuprobleem pole üldiselt selge, sest ainult võimuprotsessi füüsilist külge peetakse oluliseks.

Küsimuse peame lahendama psühholoogiliselt.

Siit selguvad energeetilised võimualged:

Otsustavad, organiseerivad ja juhtivad impulsid.

Võimupüüd on inimese egoismi tähtsaid avaldusi.

See väljendub:

1) Enese mina piirides. Näit. isiku vaimne ja füüsiline distsipliin. 2) Ühe „mina“ mõjud teistele „minadele“. Sugestioon jne.

Võim iseenda üle — enesevalitsemine — on aluseks võimule teiste üle.

Iseloomustades enesevalitsejat inimest näeme, et see oskab juhtida oma kujutlusi ja mõtteid, oskab otsustada, teostada ja kohaneda. See on distsiplineeritud, organiseeritud ja harmooniline isiksus. Nii mõistame võimuprobleemi isiku piirides, aga isiksustest summeerub rahvas ja ühiskond.

Võim teise isiku üle — teiste juhtimine, teiste valitsemine kõlbab ja usaldatakse isikuile, kes oskavad endid juhtida, endid valitseda. Siin on järgmised võimalused:

1) Sugestiiivne — otsene tahte ülekanne, puhas vaimne võistlus. Siin mõjub nii-ütelda paljas autoriteetne sõna.

2) Sugestiiivne hirmutamine. Näit. laps ei kuule keeldu. Kui teda lubatakse karistada, siis ta kuuleb. Teiseks — kodanik ei taha alistuda, aga talle näidatakse seaduseparagraafi, kus teda ähvardab rahatrühv, vangla, surmanuhtlus jne. Ja kodanik alistub.

3) Karistamine. Võimud karistavad, et süüdlast kasvatada ja parandada. Võimud karistavad sageli teiste hirmuks ja sellega kindlustavad võimu.

Võimul on positiivsed küljed. Looduse seadused on paratamatud ja tasakaalukad.

Ühiselu seaduste vajalikus on ilmne. Õige on isegi roomlaste vanasõna: dura lex, red lex.

Evolutsioon ja elu normaalne voolamine vajab korraldavat jõudu kui võimu. Inimesed on üksteise teenistuses ja sõltuvuses. Mida rohkem areneb inimkond, seda suuremaks kasvavad võimud, et tuua rohkem korda, süsteemi ja kiirust inimlike suhete koordineerimiseks.

Võimul on negatiivsed küljed. Võim kasvatab inimese egoistiks. Suured võimumehed on olnud suured egoistid. Egoism kasvab võrdeliselt võimu suurusega füüsiliselt ja vaimsel. Näiteid selle tõestuseks leiame külluses minevikust ja olevikust. Näiteks Rooma keiser Nero, Prantsuse kuningas Louis XIV, Prantsuse tegelane Stavitsky jne. Võimu otsitakse, võimu püütakse ja võimu haaratakse. Ajalugu näitab, et suurimad võimumehed on enamalt jaolt võimu haaranud. Caesar tuli jõuga Rooma valitsejaks, Napoleon tuli samuti jõuga Prantsuse keisriks. Võimu pärast on riikide vahel peetud veriseid sõdu ja riikide seespoolt kodusõdu. Keskaja dünastiade heitlused oma segaduse ja sõgedusega on jäävalt kuulsad. Võimu vajadus on tähtis eluseadus.

Võim on kaheteraline mõök. Võim on nagu nuga, millega võib leiba lõigata, aga sellega võib ka teist inimest tappa.

Ükski meetod pole inimkonnale nii palju head teinud kui hästi korraldatud võim. Samuti teame, et rahvaste kõige suuremad ja kõige raskemad kriisid on tekkinud just egoistlikust ja kuritahtlikust — üldse rumalast — võimupoliitikast.

Karl Jungerman.

Karjala – Kalevala sünnimaa

„Ei ole meil rikkust ega maad viljakat, on aga lauluküllust, mis kasvab külvamata“ laulavad karjalased oma maakonna laulus.

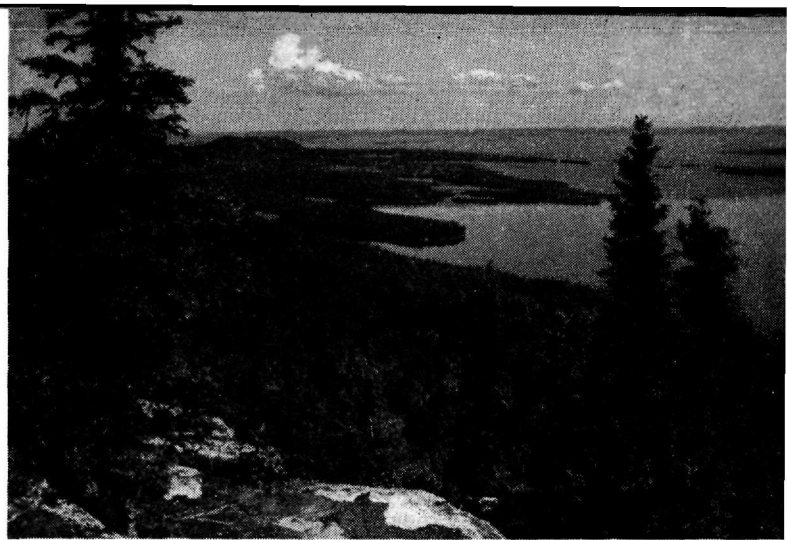
Soomes kutsutakse Karjalat sagedasti t u n d m a t u k s maaks, kuid veel sagedamini tuhande laulu maaks, leelutajate varaaidaks, kust vaese sauniku pojast professor Elias Lönnrot läinud sajandil ammutas rahvaluule kaunimaid aardeid, põimides neist särava ehte Soome kirjandusele: K a l e v a l a. Hilisem kunstluule ei ole suutnud värvikülluses ületada Kalevala runosid, mis sündisid lõputute laante pühas vaikuses, suures üksinduses, keskustelus loodusega, runosid, millele luule on elav ja varjundirikas nagu loodus ise. Runod purskuvad paiguti koskedena, et siis vaibuda idüllilise järvepinna tasase virvendamiseni. Vahel sulisevad need metsaojakese melanhoolse ümismisena, et teises kohas kristalliseeruda karmilt külmaks nagu pika talve pakane.

Kalevala runode kogus avaldub soomlaste muistne vaimne elu, mis osutub maahõnguliseks, talupoeglikuks, sagedasti otse lapselikuks oma lihtsuses ja otsekoheuses. Soome vana rahvaluule on puhtahingeline, külastatud naiivse iluga, tõendades laulurahva meelte rikkumatust ja esteetilise aistingu suhteliselt suurt viljelemist.

Kalevalasse koondatud runod on tuhatkond aastat liigutanud soome rahva hinge, luues keskaja lõpust alates kuni kaugele uude aega ulatuva soome keele ja vaimu viljelemise esimese suure tõusuaja. Puhtaima meeleoluluule imesteldavaimad tooted on pärit Karjala Kannakselt. See on jutustav luule, mille ainevalikus, liitmises ning illustreerimises Karjala lauljad olid meistrid.

Praegu, kus paljude eestlastegi laual lebab äsja ilmunud „Kalevala“ iluköide, on vahest kohane heita põgusat pilku Karjalale, soome rahvuseepose sünnimaale, kus väidetakse isegi praegusel stratosfäärilennukite ja surmakiirte ajastul leiduvat inimesi, kes endiselt usuvad loitsude müstilisse jõusse, maagilisse võimu loodusjõudude üle. Endastmõistetavalt on käesoleva lühikese ettekande raamistikus võimatu pakkuda põhjalikku ülevaadet Karjala loodusest, rahvast ja ajaloost. See on mõeldud vaid linnulennuliseks vaatlemiseks, nii-ütelda õhuülevõtteks Kalevala sünnimaalt.

Ürgseimaks osaks sellest on Põhja- ja Ida-Karjala, mida Soomes Vene piiri lähima läheduse tõttu tunatakse piirimaade nimetuse all. Põhja-Karjala on tohu-

tute, sügavate, salapärase laante maa, kus sammaldunud hiigelkuused ja -männid seisavad niivõrd tihedasti üksteise kõrval, et kuivanud puu ei pääse langema, vaid jätkab oma olemasolu tontliku viirastusena. Siin on sadade ruutkilomeetritena põhjatuid soid ning nende keskel kerkivad trotslikult taeva poole graniitmäed, sünged ja vaikivad maastiku valitsejad. Neid soid ei kata jää isegi külmimal talvel ning kevaditi suurvee ajal moodustavad need mustja pinnaga hiigeljärvi, mille läbistamine paatidega on peaaegu võimatu. Näib, nagu tahaksid laaned säilitada oma puutumatumust, oma väarikat vabadust.

„Suveaja tulles,
soo sulades,
lombikeste lämbinedes,
ära saa sa siia maalle,
karja kulla kuulduvalla,“

ütleb Kalevala.

Võib mõista, et just siin, ääretu, häirimatu vaikuse ja looduse võimsuse keskel, võisid üksiku rändaja meeled selgineda metsahäältele vastuvõtlikuks. Pikal rännakul sisendatud pildid muutusid metsa üksinduses lauludeks ja jutustavaks luuleks.

Säällä Väinölä arulla
Kalevala kütismailla

võis iidne laulik Väinämöinen helistada oma kannelt ja kutsuda lauluvõimuga kokku üksteisest eksinud Väinölä lapsi.

Praegusel ajal tungib neissegi laantesse tööstuse tsivilisatsioon. Paljudes kohtades on metsaraijuja kirves teinud oma töö. Laastamine ei saa siin mõistagi tulla küsimuse alla. Siiski on ka Karjala metsad pidanud maksma tribuuti Soome väljaveole.

Karmilt üllas maastik meelitab siia palju turiste. Kes kord on käinud näiteks Koli kõrgel mäel, ei suuda vist unustada selle tipult avanenud vaadet üle majasteetliku kõrve, põlislaane, mida elustavad päikeses kalliskividena säravad järved, millede arv ulatub näiliselt tuhandeisse. Nähes vana Novgorodi stiilis ehitatud elamuid ja läbi sajandite edasi kandunud iidseid kombeid ning vaateid tunneb matkaja end ajas aastasadu tagasi siirdunuduna ja unustab nüüdse aja närvilise näo. Karjala kujutab endast elavat rahvamuuseumi.

Tundub peaaegu patuna, et seda looduse harmooniat häirivad Laadoga kirdekaldale asutatud Pitkäranna vasekaevandus ja Ruskeala kivimurd, millest raiutud rohekas või helehall marmor on rännanud kaunistama Talvepaleed ja Iisaku kirikut endises Peterburis ning on rõõmustanud Vene valitsejate silmi Gatšina suvilossides.

Laadoga põhjapoolses osas leidub ka veel paiku, kus karudel, ilvestel ja põtradel on oma jahimaad. Laadoga ümbrus oma teravaina tõusvate tihedalt metsaga kaetud mägedega, peaaegu Norra fjorde meenutavate sügavale maasse tungivate lahesoppidega, kitsaste, kaugele merre ulatuvate neemesõrmekestega, arvutute, ornamendiliste saarterühmade ja väinadega on kauni- maid maastikke kogu Soomes. Siit hõngub lürismi, salapärasust ja üksinduse puhtust.

Laadoga ise on karjalaste kujutluses ja ka runodes omandanud keskse koha. See kuni 175 m sügavusega Euroopa suurim järv (pikkus 210 km, laius 120 km) on kuulus oma kohutavate tormide poolest. Kui kevad murrab järvelt aheldava jääkatte, kihutab tuul mägede vee kergeid laineid kõrgeteks, järskudeks mägedeks. Arvutu hulk laevu on kadunud Laadoga ristlainetuses, millest kõneldes vilunuimigi meresõitja teeb ristimärgi.

Rahvaluules kõneldakse Laadoga laulust, jutustatakse merineidude muusikast, mis kõlab üksnes kevadel, kui päikesekiired sulatavad näkkide jäätanud südamed. Laadogal on tõepoolest oma muusika, kuid see ei sünni mingil maagilisel viisil. Kevadel, jäämineku ajal, tekib nimelt jää liikumisest, murdumisest ja hõõrumisest kirkas ja selge heli, mis kõlab tuhandete õrnade kristallklaaside helisemisena. Kuna Laadoga järve sängiks on tohutu graniitseintega kaljukoobas, osutub helina resonants üllatavaks ning järvelt kostab sõna otseses mõistes taevalik muusika — niivõrd ebamaine oma õilsuses, et see tundub pärandina kaugetest aegadest, mil maailm oli veel puhas ja vaba egoistlikest püüdeist.

Teinegi põhjamaail ebatavaline nähtus on seoses kevadise Laadogaga; nimelt kangastus. Hommikul, kevadepäikese säravate kiirte naeratades ärkava looduse kohal, võib ootamatult näha imeselget kangastust. Enamasti kandub õhku petlik Valamo saare ja kloostri kujutus, et mõne aja pärast hajuda, kaduda avarustesse.

Valamo klooster kujutab endast omapärast maailma, milles imetlemisväärselt ühinevad keskaeg ja praegune ajastu, ida ja lääs. Kloostri ajalugu ulatub kaugeisse aegadesse, mil esmakordselt ristiusk ilmus Põhjamaile. Selle ümber on tekkinud sadu legende. Üks neist jutustab, et Rootsi kuningas Magnus Ladulä, kelle haud on kloostri kalmistul, on Valamo häirimatus rahus saatnud mööda oma elu viimsed päevad. Kogu Valamo looduski mõjub legendaarselt. Vähe leidub maailmas pühi paiku, mida võiks traditsioonide ja võimsuse poolest kõrvutada Valamo kloostriiga.

Vastandina Valamo saarte idüllile kujutab Vuoksi vesistu loodusejõudude rakendamist moodsa tehnika teenistusse.

Siin on hiiglaslikke saeveskeid, terveid tööstuskeskusi, ning isegi Imatra võimas ja maailmakuulus romantika ohverdati majanduslikele kalkulatsioonidele. Tühi, nukker jõesäng on mälestuseks kord nii vägevast koset, mille aheldatud jõud annab nüüd elektrit sadadele tööstustele, valgust linnadele ja maakohtadele. Üksnes Vuoksis vahutavad kosed veel kõrgele, vee vool on võimas ja julge nagu ennist Imatral, millest vana rahvalaul ütleb:

Maale sulle, piinatulle,
Võiduviisi laulab Imatra.
Ei kaljudki sind ahelda!

Karjala Kannakse — maakitsuse — lauludest hõngub kurvameelsust, neis kajastuvad rahva mineviku raskus ja kannatused. Vägivaldselt eraldatud muust Soomest, pidid Ida-Karjala ja Kannas sajandite kestes olema alatiste võitluste ja sõdade tallermaaks. Valu, igatus, hüljatu piinad helisevad Karjala Kannakse runodes, mida peetakse meeleolulule hiilgavaimateks toodeteks.

Vilu mulle värsse ütles,
Sadu õpetas sõnuda,
Viise teisi tuuled tõivad,
Mere laine'ed ladusid,

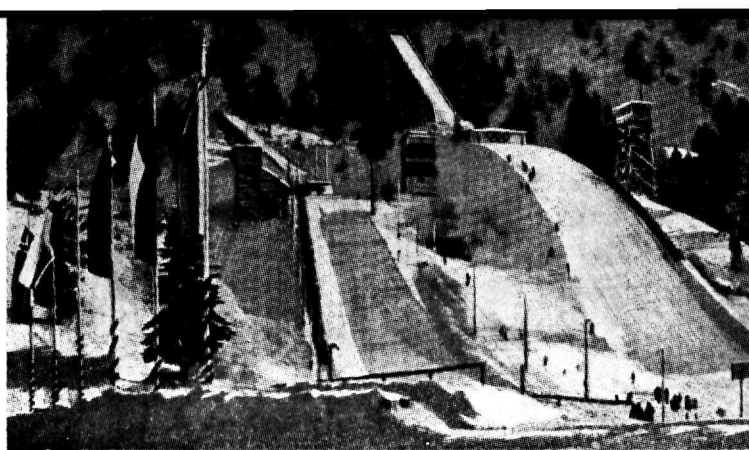
ütleb Kalevala esimene runo. Vaikselt kui sügissadu voolasid ka tolle õnnetu rahva pisarad, kes pärast 1270. aastat sattus Novgorodi võimu alla. Võitlused maa pööramiseks ristiusku olid hilisemate sõdadega võrreldes vaid lapsemäng. 1570. a. puhkes Rootsi ja Vene vaheline sõda, mis kestis peaaegu inime — 48 aastat. See sõda imes Karjala verest tühjaks. Maa oli vaheldumisi rootslaste ja venelaste käes. See, kes peremeheks sai, koormas rahvast raskete maksudega ja sundis vallutatud maa-alasid muretsema sõjaväele toitu ja varustust, väites suurte vägede sealviibimise olevat tarvilise rahva enda kaitseks. Samal ajal teostaski vaenlane röövretki tule ja mõõgaga. Rahvast tapeti, varandusi hävitati halastamatult. Inimeste puudusel jäid talud lagedaks ja põllud sööti. Kes suutis, see põgenes ürgmetsadesse, et mitte ialgi enam sealt tagasi pöörduda kurja maailma. Rahu tulles jagati Karjala maad võidukale Rootsi sõja-aadlile ja ellujäänud karjalased olid nende käsualused.

Kuid katsumised ei olnud sellega veel lõppenud. Vana vaenlane valmistus taas kättemaksuks, mis teostus tsaar Peeter I ajal. Ta laevastik sooritas dessante isegi Põhjalahe kaldale. Järgnes üks ajaloo hirmsaimaid aegu Soomele. Peeter I kättemaksuretki kutsutakse „suure vaenu ajaks“.

Vene väed hävitasid maa põhjalikult nagu rohutirtsude parved. Vanade kroonikate järgi oli pool Soomet tühi kui kõrb, õitsvate külade asemel mustendasid ahervarred, põllud jäid kündmata ja külvamata ning näljased hundid rändasid suurte jõukudena metsades, murdes vaenlase eest pääsnud põgenikke. Soolast oli niivõrd suur puudus, et seda müüdi ainult lusika viisi. Kõik hädad ja viletsused kuhjusid Soome peale: sõda, tulikahjud, pakane, nälg, taudid, kiskjad, meeleheide, vaimne pimedus ja kommete toorus. Selle vaenuaja mälestus jäi soome rahva meele niivõrd hirm-

Mägi- suusatamise aladest

Olümpia suusastaadion Garmisch-Partenkirchenis

N.-leitnant O. TAMM

Mägisuusatamine on arenenud meelikõitvaks ilusaks spordialaks, eriti Norras ja Kesk-Euroopas, kus leidub küllaldaselt loomulikke mägesid.

Suusatamist üldse on harrastatud põhjamaades juba 800—900 aastat, kuid tänapäevase kuju said suusaspordi alad alles paarkümmend aastat tagasi. Nii on noorimad alad mäesuusatamises mäehüpped ja slalom-ehk väravasõit.

Alged tulid peamiselt Norrast Telemarki maakonnast, mis tänapäevani on jäänud nende suusaspordi alade valitsejaks.

Elades mägedes õppisid telemarklased kuristike ja järskude mägede veergudel suusatades valitsema keha, tegema pöördeid ja sooritama kepphüppeid. Nii esmajoones suurte kiirustega harjudes vajasid telemarklased vaid väikest leitudust ja mäehüpped olidki valmis.

On seepärast ka loomulik, et nad algul ülivõimsalt valitsesid seda spordiala. Nende esilekerkimine tuli

kuidagi liig järsku. Peagi oli igas Norra maanurgas uljalt valitsemas mäehüppesport. Siin tõusid eeskujulikult esile kõik need eriomadused, mis mäehüpetest tegid otse rahvusspordiala.

Lendavus, kergus, jõulisus ja hüppe pikkus olid kõigi noorte mäehüppajate ideaalideks.

Mäehüpped on Norra tundrus loomulikel mägedel sooritatavad. Aastail 1880—1890 keskmiseks hüppe pikkuseks oli 15—18 meetrit, 1900. a. näeme juba 30 m pikkusi hüppeid ja 1915. a. on jõutud juba enam-vähem tänapäeva tasemeni — Amble Ommundsen hüppas 54 m. Tänapäevalgi otsitakse asjatult norralastega üheväärseid mäehüppajaid ja mägisõitjaid üldse.

Norrast levis mäehüppesport Soome, kus äga valestiehitatud mäed hulk aega takistasid selle spordiala tõusmist rahvusvahelisele tasemele. Vast viimaseil aastail pääsid soomlased paari mehega maailma esiklassi.

sana, et öeldi: „Siis oli nii pime, et ei nähtud päikest isegi keskpäeval“, või: „oli nii külm, et tuli ahjus muutus jääks“.

Soome rahvas oli tol ajal kodutu ja taga kiusatud, paljudel ei olnud katust pea peal ega kohta, kuhu väsinult puhkama heita.

„Kas teen toa ma tuule peale,
pesa laine ladva peale“

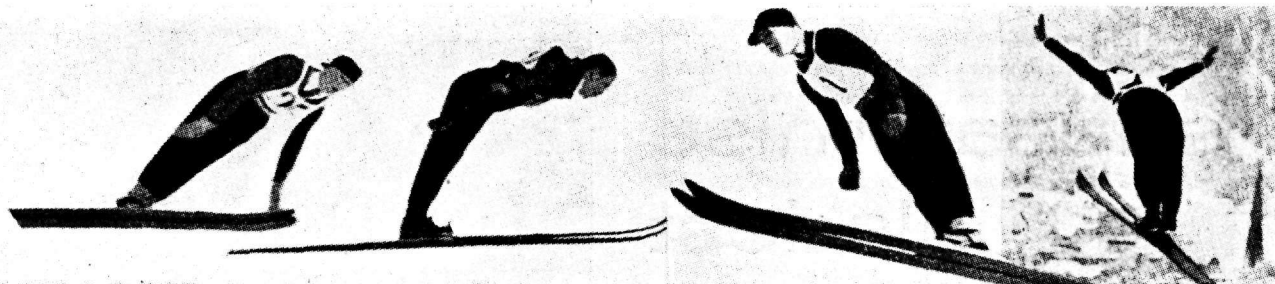
pidi mõtlema ka inimlaps, keda säästmatult jälitas vaenlane.

Kui pärast Vene võitu ja seitsmeaastast laastamist 1721. a. sõlmiti rahu, jagati Karjala kahte ossa: Laadoga ümbrus ja piirimaad lahutati sellega emamaast peaaegu sajakaks aastaks. Nendest moodustatud Vene kubermang, nimetusega Viipuri lään, liideti uuesti Soomega alles 1812. aastal. Vahepealne aeg asetas aga Karjala uute raskete katsumiste ette. Suure karmuse ja kavalusega teostas Vene seal — eriti piiriäärses Salmis — põhjalikku venestamispoliitikat, mille jäänusena veel sajandivahetusel oli Karjalas 100 venekeelset kooli. Kuid karjalase rahvustunnet ei saadud murda lubaduste, meelituste ega karistustega. Surveabinõudega saavutati ainult seda, et vana viha põlise vaenlase vastu üha kasvas, pealegi kui Karjala Kan-

nakse maa-alade kinkimisega Vene ja Balti aadlikele Karjalasse toodi isegi maaorjus. Seda alandavat olukorda ei ole iialgi kuskil mujal Soomes olnud. Kui Karjala rahvas lõppeks pääsis tagasi Soome emamaa rüppe, asuti parandama kaua eemal olnud hõimu olukorda. Soome valitsus ostis Kannakse aadlikele kuuluvaid maa-alasid, mis anti siis põliseks omanduseks talupoegadele. Teisitigi katsuti ravida selle rahvaosa haavu ning tundma õppida vaikselt ja sõnakehvale läänepoolsele soomlasele võõrastavana näivat karjalase iseloomu. Tol ajal vana Topelius iseloomustab karjalasi: „Nad on pihalt saledad, neil on rusked käharad juuksed ja elavad sinised silmad. Karjalane on avameelne, sõbralik, liikuv ja tegevust ihkav, kuid ka lobiseja, kelkija, uudishimulik ja terane. Ta on väga tundlik, muutub kergesti kurvaks ja kergesti rõõmsaks, armastab nalja ja kauneid laule.“ Sajandite sõjad on õpetanud karjalast käsitsema mõõka. Ta vaim on vägev Kalevala vaim ja ta käsivars on muutunud tugevaks lugematuis lahinguis sissetungijate vastu. Ta süda on valulise armastusega kiindunud oma vaevatud, varast kehvasse, kuid vaimust ja laulust rikkasse kodumasse.

„Ei sind, vaesekest, vaevatud, peta iial su oma pojad!“ kõlab karjalase vanne.

T. H.

1.

2.

3.

4.

Maailma parimaid hüppamas. 1. Soomlane Lauri Valonen sooritab 55-meetrilist hüpet Lahti suurmäel. Hüppemoment on tabatud kulminatsioonipunktis, kus minnakse üle langevale lennujoonele. 2. Vanem kuulsatest Ruudidest — Sigmund Ruud. 3. Noor ja väga hea soomlane Väino Tiihonen lennujoone tõusvas osas. 4. Soomlane P. Nuotio on parajasti tõusnud trampliinist Davosi hüppemäel Šveitsis.

Väga kiiresti arenes mäehüppesport Šveitsis, kus hüppepikkused tõusid ülisuurteks. Aetuna sensatsiooni-näljast ehitasid nad mägesid, kus võis hüpata 80—90-meetrilisi hüppeid. Siia pidi vahele astuma isegi rahvusvaheline suusaliit, kes nägi ohtu suurtes hüppepikkustes.

Huvitav on ka märkida, et Šveitsis oli 1928. a. ainult kolm suusamäge. Nüüd on neid ligi kolmkümmend ja paljudest neist sooritatakse üle 70 m pikkusi hüppeid. Norras on mägesid veel enam. Nende hüppepikkused ei ületa 70 m piire, kuid see-eest nad on oma ehituselt parimad maailmas. Soomes on praegu 11 mäge, mis võimaldavad üle 45 m pikkusi hüppeid. Suurim neist on Rovaniemes — 72 m. Parimaks aga on Lahti-Salpausselkä suurmägi 67,5-m rekordhüppega (poolakas Marusarz 1938. a.). Peale nende on Soomes üle kahekümne mäe, mis võimaldavad 35—40-meetrilisi hüppeid.

Hüppetehnika õppimiseks aga ei vajata sugugi suurmägesid, vaid tuleb enne aastaid harjutada väikestel 15—20-m mägedel, kus omandatakse hea äratõuge ja maandumine. Alles selle järele asutagu suurmäkke õppima lendu õhus. Nii meiegi, eestlased, otsime enne võimalusi pisimägede ehitamiseks, kus meie kümneaastased poisid õpiksid kindla ja tõhusa äratõuke ning maandumise. Kui need poisid on saanud

Slalom: Võistleja otsib teed läbi lipukestega märgitud väravate.

14—15-aastasteks, alles siis anname neile võimaluse hüppamiseks 40-m mäes. Alles nii ehk võime aastakümne pärast ka midagi tahta sellelt suusaspordi alalt.

Mäehüpete sooritamisest.

Mäehüpete sooritamisel näeme viit etappi: hoo-võtmine, äratõuge, lend õhus, maandumine ja alamäest laskumine. Kõik need alad moodustavad eriosa hüppesporti tervikust ja vajavad erioppimist ning lõpuks omavahelist kooskõlastamist.

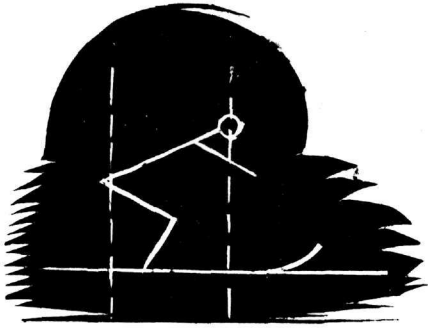
Hoo-võtmine sooritatakse suletud keha kükkasendis, mis lõpposas ei saa olla nii sügav, et hüppaja ei suudaks äratõukel sirgeneda. Jalad on kõrvuti, suusad täiesti ligistikku. Käsivarred ripuvad ees allapoole. Nii libisetakse rahulikult pingutamata kehaga alla ülammäelt, et valmistuda ette võimsale äratõukele.

Hoo suurendamine keppidega, sõprade abiga või torni äärest tõukamisega on kõvasti keeldud. Samuti on keeldud õõtsutamise üles-alla, millega saavutatakse küll liuglemishoo suurendamist, kuid kergesti võidakse kaotada tasakaal.

Äratõuke andmiseks viiakse käsivarred rahulikult tahapoole, põlved painduvad sügavamasse asendisse ja keharaskus siirdub ette. Sellele järgneb kiire ette-üles keha sirgenemine, mille jooksul käsivarred heidetakse ettepoole. See tegevus on seda kiirem, mida suurem on hoog. Ta peab algama momendil, kui suusaninad on jõudnud trampliini otsani, ja peab olema lõppenud selleks ajaks, kui jalad läbivad trampliini otsajoont.

Lend õhus on pingutatud keha ja põlvedega, jalad koos. Käsivartega sooritatakse rahulikud ringid ette ja külgedele. Lennu algul on suusaninad veidi kõrgemal kui kannad. Ülakeha on puusadest painutatud seda enam ettepoole, mida pikemad on hüpped. Lennu lõpul peavad suusad olema mäega rööbiti. Kogu lennu ajal peavad suusad olema ühes suunas ja ühel ja samal tasemel. Kõik liigutused peab sooritama rahulikult ja kindlalt.

Maandumine olgu kindel ja pehme (vetruv), suusad tihedasti ligistikku, üks jalg teisest veidi eespool. Maandumisel pöörutamise võimalus välditakse põlvede kõverdamisega ja samal ajal ülakeha etteviimisega. Tasakaalustamiseks viiakse käsivarred kül-

Hüppaja asend trampliinile tulles. On valmis äratõuke sooritamiseks

gedele alla ja kehajoonest ettepoole. Mida järsum on maandumismägi, seda enam on nõutav keha ettepainutamine, muidu kukutakse istukile.

Alamäelt laskumine on viimne periood hüppe tervikust. Pärast maandumist võtab hüppaja sobiva asendi laskumiseks. Nõtked põlved, üks jalg teisest veidi eespool. Keha tõuseb laskumise lõpposas enam sirgu ja sooritatakse pidurpööre. Pöörde algusega loetakse mäehüppe sooritatuks.

Mäehüpete võistlused.

Mäehüpete võistlused on saanud nii võistlejaile enestele kui ka pealtvaatajaile meelikõitvaimaks spordialaks. Mäehüpe on jõulisuse ja julguse parimaks tunnustajaks, kuid sealjuures kõige vähem tappev ja kurnav spordiala, mida võime noorukeil täiel määral lasta teha juba kümnendast eluaastast alates. Ei siin ole karta südame- või muude siseelundite rikkeid ületöötamise tagajärjel.

Mäehüppevõistlusel määrab paremuse hindepunktide kogusumma. Hindamise alla käivad nii hüppekaugused kui ka stiililine külg. Kauguse hindamiseks on koostatud vastavad tabelid ja aluseks on siin võistluspäeva pikim hüpe, mille eest antakse 20 punkti. Iga järgmine saab tabeli kohaselt vähem punkte.

Nii näiteks pikim hüpe oli	21,5 m	punkte	20,0
järgmine hüpe	20,5 „	„	19,0
„ „	20,0 „	„	18,5
„ „	19,5 „	„	18,0

Kaugust mõõdetakse poole meetri täpsusega.

Kogu võistluse kaugushinne saadakse kas kolme või kahe hüppe kauguspunktide summast.

Kogu võistluse paremuse aga otsustab kaugus- ja stiilipunktide summa.

Stiilipunktide määrajaiks aga on kuni kolm hindekohtunikku, kes võrdlevad sooritatavat hüppet mäehüpete määrustes ettenähtud sooritamisviisidega.

Eeskujulik hüpe on võimas ja pikk. Samuti on ta tunnu-

seiks rahulikkus, kindlus ja keha täieline valitsemine.

Iga hüppele startinu saab 20 punkti, millest harkavad kohtunikud võtma maha karistuspunkte vigade eest.

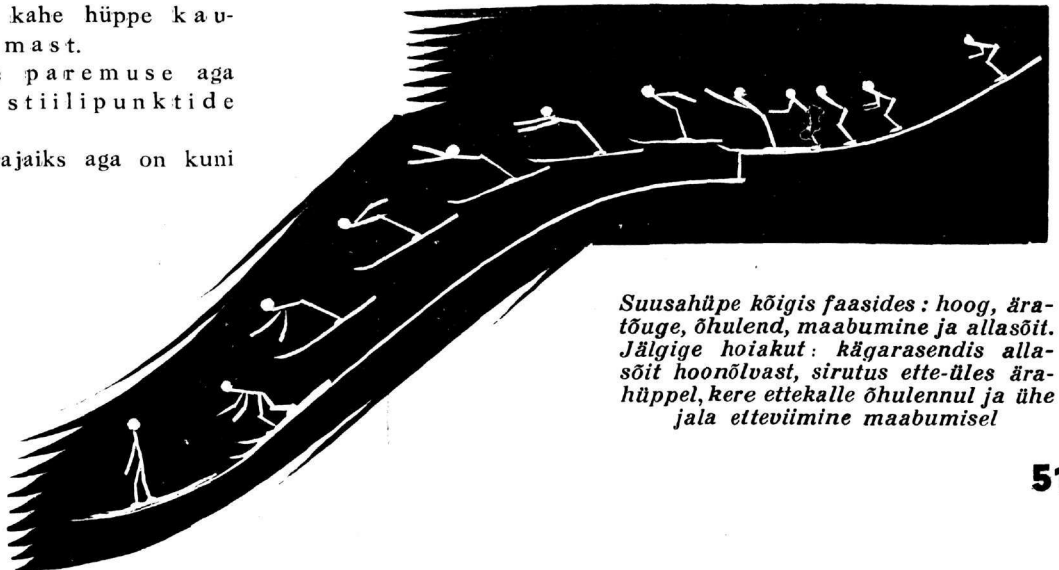
Rahvusvaheline mäehüppe määrus näeb ette järgmistele vigade eest karistuspunkte:

Hoovõtul:	
ebakindel asend	½—1 punkti
hoo pidurdamine ja suurendamine	1—3 „
kukkumine	20 „
Äratõukel:	
tõuketa hüpe	4 „
varajane tõuge	½—2 „
aeglane tõuge	½—3 „
hiline tõuge	½—1 „
Lennulõhus:	
kõverad põlved	1—3 „
puusaliigese liigne painutus	1—4 „
küürus selg	1—3 „
ülakeha liig vähe ees	1—3 „
rahutu, kindluseta keha asend	1—3 „
rippuvad suusad	½—4 „
suusaninad liig madalal	1—5 „
suusad risti, kuid parandatakse	½—1 „
suusad risti, jääb parandamata	1—4 „
suusad pole ligistikku	1—3 „
kindluseta suuskade asend	1—3 „
Maandumine:	
vähe ettekallutatud keha	½—2 „
sirge kehaga maandumine	1—4 „
sügav kükk	½—2 „
ebakindlus, kuid parandatud	2—4 „
ebakindlus, jääb parandamata	1—6 „
kukkumine maandumisel	10 „
kukkumine mäe nõos (nõgu)	8—10 „

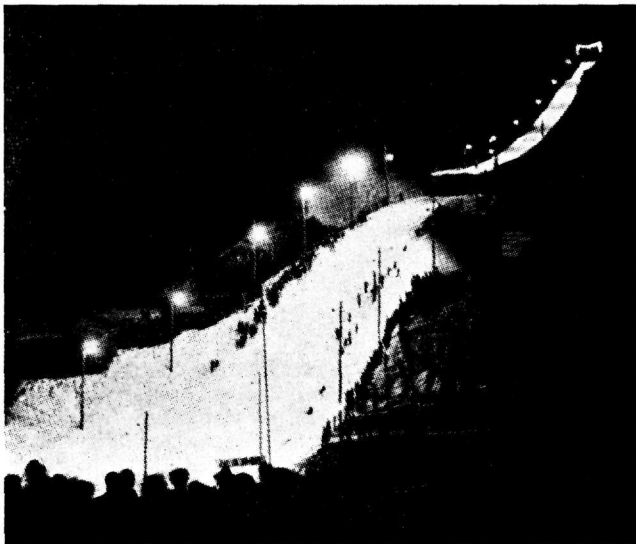
Nii näeme, et igal hüppeperioodil on juba ette nähtud terve rida vigadevõimalusi. Ka näeme, et paljudel juhtudel on jäetud kohtuniku otsustada karistuspunktid, on vaid määratud nende alam- ja ülemmäär.

Ka on ette nähtud kergendus vea tekkimisel, kui hüppaja selle kohe parandab. Sellega on hinnatud hüppaja suuskade ja keha valitsemise oskust.

See täpne keha valitsemine on saavutatav aga

Suusahüpe kõigis faasides: hoog, äratõuge, õhulend, maabumine ja allasõit. Jälgige hoiakut: kägarasendis allasõit hoonõlvast, sirutus ette-üles ärähüppel, kere ettekalle õhulennul ja ühejala etteviimine maabumisel

Lahti suusahüppemägi öises tuledesäras

aastaid vältava tööga. Kõik maailmaklassi suusahüppajad on seda spordiala hakanud harrastama juba varajast lapsepõlvest ja alles pärast kümnendat harrastusaastat esile kerkinud oma kindla jõulise hüppesooritusega.

Peale mäehüpete on mägisuusatamises veel kaks nooremat võistlusala — laskumine ja slalom.

Mõlemad on ise aja jooksul arenenud spordialad. Siin pole midagi väljamõeldut ega üleöö tekkinut.

Laskumissõit on kunst kasutada otstarbekalt suuri laskumisi mägedes, kus võistlusrada on sageli 2—3 km pikkune. Teel esinevad mitmesugused looduslikud takistused, nagu metsad ja orud, kuid need ei nõua erilist pöörete ja pidurduste sooritamist.

Võistlusel paremus otsustatakse võistlusmaa läbistamise kiiruse järgi. Sellega ta siis sarnleb täiesti vastupidavus- ja pikamaa-suusatamisele, kuid erineb vaid sellega, et rada pole lausega mürdmaal, vaid pidevalt langeval mäel.

Slalomsõit on samuti laskumine mägedest, kuid siin on nõutavaks tehtud raja läbistamine märgitud kohtadest. Slalomi rada on lühem ja tavaliselt see ulatub kuni 1000 meetrini. Teel tuleb aga läbida palju lipukestega tähistatud väravaid. Seepärast on teda sageli nimetatud ka väravasõiduks. Võistluse paremuse otsustab siin jällegi raja läbistamise kiirus, kusjuures karistuspunktid lisatakse sõiduajale juure. Nii näiteks väravast möödasõitmine (läbistamata) annab sõiduajale juure 2 sekundit ja väravalipukeste puudutamine või mahapaiskamine ühe sekundi. Nii suurendab halb suuskade käsitsemine vaid sõiduaega.

Nii mõlemad alad on suusaspordis juba ammu esinenud teiste alade sooritamisel (kestvus- ja pikamaa-suusatamisel), kus sageli tuli teha rajal mitmesuguseid pööreid ja võita takistusi. Eri võistlusspordialana aga on nad päris noored.

Alles Rahvusvaheline Olümpiakomitee Kongress Ateenas 1934. a. otsustas IV taliolümpiaadi (1936. a.) kavasse võtta esmakordselt need kaks võistlusala.

Toon lugejaile tutvumiseks IV taliolümpiaadi võistluskaardi Garmisch-Partenkirchenis 1936, kus esmakordselt rakendati need uued võistlusalad.

Laskumissuusatamise võistlus viidi läbi „Kreuzeeckgebiet“ mäenõlvakul. Siin kasutati laskumismäeks ruhande meetri kõrgusvahega mäekülge. See polnud kerge marsruut: tihedad metsad, heinamaad, järsud mäed ja laiad tasandikud nõuavad suusatajalt ta kõikide võimete rakendamist.

Slalom viidi läbi järsul ja väga kohasel Gudibergi nõlvakul, mis asetses olümpiamängude asukoha otseses läheduses. Et olla kindlustatud halbade lumeolude vastu, kohandati slalomvõistluse läbiviimise tagavarakohana nõlvak ülalpool Hochalmi, kus on igavene lumi (1705 m).

Samuti olid ette valmistatud tagavarakohad laskumissuusatamise läbiviimiseks Alpspitzil ja Zugspitzil. Publik kui ka võistlejad oleksid sel juhul viidud üles kõisvõi mägestiku raudteega.

Mäest laskumise suusatamine ja slalom olid võistlusaladeks nii naistele kui ka meestele. Oli kahtlemata üks toredaimaid momente taliolümpiaadil näha maailma parimaid peadpööritavaid tempos kihutamas mööda raskeid maastiku volte või Gudibergi nõlvakul näitamas suusatamise kõrget kooli punaste ja siniste lippude vahel.

Ülaltoodud ridadega püüdsin anda ülevaate tänapäeva mägisuusatamisaladest. Nägime, et nad on tõesti meeliköitvad spordialad eriharrastajaile, kuid peame teadmiseks võtma ka seda, et sõjalise iseloomuga organisatsioonis on need alad kahtlemata küllaltki suure tähtsusega. Nad on ainsaks vahendiks suusataja julguse ja kiire otsustusvõime arendamisel. Ei pruugi minna ajama rekordtagajärgi, tarvitseb vaid paaril korral tunda hästi järsu mäe mõju, ja kohe kogetakse, kui palju kindlust ja julgust see on toonud uue järjekordse takistuse ületamisele asudes.

Ja sõjamees, kes peale suuskade ja keppide peab käsitsema veel oma varustust ja relva, peaks oma kogemuste suurendamiseks tingimata tutvuma nende mõlemate suusaspordi aladega. Kui on tegeldud suusatamisaladega küll hüppemäel, küll kuristike veergudel ja pikkadel laskumistel suurte kiirustega, siis pärast seda lahingus ja õppustel ettetulevad takistused on kergesti ületatavad.

Suusatajate paradiis — sõja tallermaaks

O. TAMM

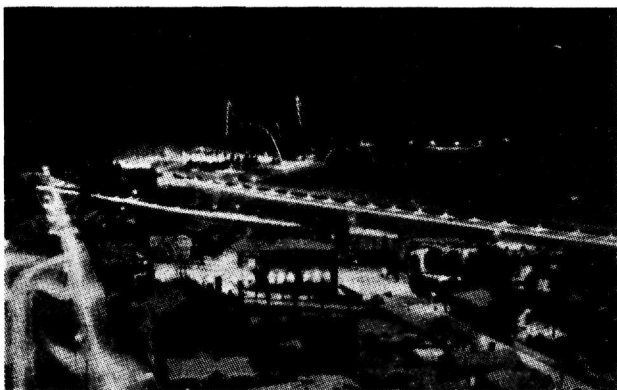
Lääne-Lapimaal

Üle hulga aja on korralik lumi katmas ka Eesti pinda. Küllaldane lumikate on võimaldanud juba kaks kuud anduda suusaspordile. Oleme saanud kõik oma kavatsused täita, kui mitte hoolida nädalapäevi kestnud külmast, mis takistas vaid ühe võistluse läbiviimist.

Oleme saanud läbi viia suurüritusist meie rahva ajalooa seotud traditsioonilise Tallinn-Valkla-Tallinn teatesuusatamise ja nüüd mõned päevad tagasi ka Kaitseliidu üleriigilised ja Eesti esivõistlused pikamaaja kestvussuusatamises.

Kõik suusaspordilased on meeleheega märkinud neid edusamme, mis on tehtud võistluste korralduse ja radade valiku alal. Alles Aegviidus 27. ja 28. jaanuaril võisime läbida täiuslike tõusude ja langustega suusaraja, mis tegi võistluse nauditavaks neilegi, kes on tallanud välismaa radu.

Ka suusaspordi üldiseks edendamiseks korraldatud kursustest ja õppepäevadest on olnud elav osavõtt. Oleme saanud kohandada suusaspordi harrastamiseks oma ihusaimad mägede- ja orguderikkaimad kohad -- Aegviidu, Otepää, Viljandi, Haanja jne.

Vaade Lahti linnale öösi. Ülesvõte on tehtud raadiosaatejaama mäelt Taliolümpiaadi ajal 1938. a. Kaugemal taga ilutulestikus suusastaadion

Suurele edule suusaspordi alal on suurel määral kaasa aidanud meie vennasrahvas, kes maailma parimana on alati ka eestlasi aidanud suusaspordi edendamisel. Meie suusatajaist on kümmekond käinud Soomes nii mõnigi kord võistlemas ja õige mitmed on viibinud Soomes vastavatel kursustel. Kõigil on jäänud sügavad muljed sellest, mida seal tehakse suusaspordi hüvanguks. Ja seda enam on ka kõigil neil olnud sisemine sund teha kõik, et viia ka meie suusaspordi taset kõrgemale.

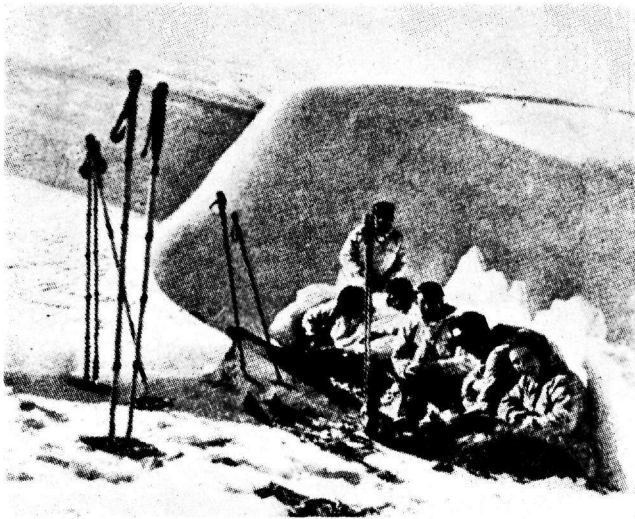
Eriti tähelepanuväärse joonena paistab silma soomlaste juures suusaspordi kahesuunaline arendamine; üks on võistlusspordilaste treeningu ja õpetuse korraldamine ning teine on massi paigutamine suuskadele.

Igal aastal esimese lume tulles koondatakse kümme-kond Soome paremat suusatajat põhja, tundrusse, kus täieline lumikate saabub juba novembri keskel. Siin toimub kuuagne treening. Muidugi on neil meestel juba seljataga kõva sügistreening metsakäikude ja jookside näol. Tundru metsades ja mäenõlvadel õpitakse otstarbekalt ära kasutama sügistreeninguga saadud jõudu. Pearõhk pannakse pikale, sujuvale suusammule. Siin esimese lihvi saanud mehed võivad jaanuaris asuda iseseisvale treeningule ja peagi võistlustele.

Et saada küllaldaste teadmistega ja oskustega suusaõpetajaid maakondadesse, korraldatakse iga aasta jaanuaris kahepäevane suusaõpetajate kursus kaunis Vierumäe spordikoolis. Siin saavad õpetust iga maakonna suusaõpetajad, kes kodupaikadesse tagasi minnes asuvad õpetama ja korraldama suusaspordi mitte ainult võistlusspordilastele, vaid ka teistele selle spordi ala harrastajaile.

Soome oma mitmekülgse maastikuga pakub aga meelikõitvat naudingut igale matkajale. Kui soovid põgeneda kõigist tsiviliseeritud ja organiseeritud keskusist, siis mine kaugemale põhja. Matka seal üksikute onnide vahet suuskadel või põdrasaanis. Tahad aga rahvast, lõbusat ajaviidet — mine Salpausselkä radadele.

Nüüd loeme iga päev ajalehist ja kuuleme raadiost võitlusist Soome pinnal. Võitlused on haaranud maa-

Suusatajate grupp puhkusel Pallastunturis

alasad, mil alles möödunud aastal paljud turistid sooritasid matku. Allpool vaatleme neid suusaradu, mis nüüd on saanud sõja tallermaaks.

Lapimaa — talimatkaajate töötatud maa. „Tulevik on teie,“ hüüdis mr. Richmond Temple, kui ta saabus Helsingisse pärast Rovanieme matka. Mr. Temple on Londoni Savoy Hotelli juhataja ja ta on õige palju matkanud. Ta maal is elamusi põhjas nii suure innuga, et keegi ei võinud kahelda tema tunnete ehtsuses. Ehkki tema tutvus Lapimaaga ei ulatanud kaugemale Pohjanhovi. Paar retke põdrasaanis ja mõningad matkad mootorsaanis nabapiirile — see oli kõik. Tema teeneks aga peetakse seda, et paljud inglased võtavad ette kauged talimatku tundruõode nautimiseks.

Neid matkajaid, kes talvel suunduvad Lapimaale, võib jagada kahte rühma. Tundrusuusatajad, kes lähtuvad mõttest „suusatamine suusatamise pärast“, ja puhkuseveetjad, kes peavad lugu suusamisest, kellele aga inimesed pole tähtsad. Puhkus ja kosutus looduse rüpes, kaugel linnaelu pingest ja kärast on see, mida nad eelkõige otsivad. Lõpuks on terve rida veel erilise, kolmandasse, gruppi kuuluvaid „lapihulle“, kes matka pikkusest ja vaevadest hoolimata kipuvad Lapimaa hõlma — laplaste ja põdrakarjade juure, sinna muinasmaailma, kus virmalised visklevad valgesaraliste tundrute kohal. Siia kuuluvaile matkajaile annab iga kokkupuude laplastega elamusi, mida iialgi ei saa unustada.

Püüan haarata neid võimalusi, mida nabapiiri põhjapoolsemad kohad võivad pakkuda neile erirühmadesse kuuluvaile matkajaile.

Tundrusuusatajaile on sobivaks maastikuks pikad puutumatud mäeveerud, kus suusataja võib vabalt arendada tehnikat.

Pallastunturi on suusatajate Eldoraado, kus nõudlikemgi suusataja leiab seda, mida ta iganes võib soovida: suurepärase maastik päris hotelli nurga taga,

kasesalus olevas hotellis duširuumid, vannituba, kesk-küte ja korralik toitlustamine.

Pallastunturist on kuue penikoorma matk Ounas-tunturile — peaaegu katkematu tundrute rida, mida katkestab vaid Pahakuru org. Toda tundruala ümbritseb mõõtmatu vaateväli. Pahakuru orus on rida eraonne ja Ounastunturis, mäe jalal, turistide kodu. Et pääseda nendeni, on vaja teha pikk matk, mis võtab aega. Kui vähe meil ka poleks aega kasutada, ei tohiks 24-tunnine hiilinemine takistada seda matka. Lühikese peatuse järele Muonios jätkab liiniauto õhtul matka Katunivaarani, mis asub tükike maad lõuna pool Sammaltunturit. Siin on üks ehitus korraldatud ooteruumiks, kus on hoolitsetud kohvi ja tee pakkumise eest. Katunivaarast saavad matkajad põdraküüdiga jätkata oma reisi üle suure samblaraba kuni Pallastunturini.

Suusatajaile sobivaimaks kohaks on Lääne-Lapimaa. Siin kerkib Yllästunturi ja Sirka küla juures Levintunturi. Mõlemad tundrud pakuvad oivalisi võimalusi suusatamiseks ja neid tuntaksegi suusatajate hulgas mitmeid aastaid suusakursuste kohana. Muid peatuskohti peale talumajade siin ei ole.

Rovaniemest põhja pool kergib kaks tundrut, mis võistlevad esikoha pärast. Salla, mis asub samanimelise küla taga, on idapoolsemaks tundruks. Suusamaastik on siin suurepärase, ehkki see paiguti on liig raske.

Mõjuvaimaks võistlejaks on talle Pyhäntunturi Kemijärve põhjakaldal. Metsad on harva nii kaunid, maastik vahelduv ja mäed nii omapäraselt vormitud. Tundru põhjaserval, järvekaldal, asetseb turistidemaja.

Jatkates matka põhja poole, Petsamo suunas, kohtame esimesena Maaselä tundrut ja pidulikult nägusana paistvat kuulsat Kaunispeäd, mille suusamaastik on võrdne Pallastunturile, kuid kuna siin pole isegi eramaju, siis ei oma ta erilist tähtsust suusamatkajaile.

Kui soovitakse siin harrastada suusasporti, siis tuleb asuda Ivalosse, kuhu pääseb 24-kilomeetrilise matkaga liiniautol Paljakaiselt. Tagasitulekuks saab kasutada õhtust liiniautot, mis möödub kella üheksa paigu Kaunispeästä. Nii on võimalus pääseda päevaks kaunile suusamaastikule.

Salmijärve ümbruses kerkivad Petsamo tundrud, mis pakuvad avaraid suusatamismaastikke, kuid neid saavad kasutada ainult paremad suusatajad,

Rautakanhaara suusamaja

kuna üksikute onnide vahel tuleb sooritada 30—40 kilomeetri pikkusi suusamatku.

Jäämereteel lõpul Liinahamari kohal hargnevad tundrud ida ja lääne suunas penikoormate ulatuses. Need on hoopis teissugused kui seda on Pallastunturi ja Lapi sisemaa voored. Nad kerkivad üksikute mägedena, ulatudes majesteetlikult üle nende jalal asuvate metsade. Liinahamari tundrud meenuvad Alpe. Kes aga on matkanud jalgsi või suuskadel Liinahamari ümbruses, suunates pilgu nendele karukoobastele ja lainetele, mis sätendavad kaunites tundrujärvedes kuristike põhjas, ning smaragdroheline Jäämere poolt moodustatud taustale, see teab, et need tundrumaastikud on võrreldamatult kaunid. Suusamaastik on siin õige vahelduv, paiguti päris raske, pakub aga keskpäraselegi suusatajale retki, mida ta suudab hõlpsasti sooritada. Siin on võimalus kauniteks suusamatkadeks ümbrusse ja huvimatkadeks Jäämereleegi.

Tavaline puhkuseveetja võib peale eespool loetletud kohtade peatuda ükskõik missuguses Lapimaa osas, kus vaid leidub majutuskohi.

Salpausselkä rajad.

Kui Lapimaa tundrutes matkaja kohtas ürgloodust ja üksildust, siis Lahti ümbrus kihab noortest ja vanadest suusatajatest. Lahti on 27.000 elanikuga kiiresti kasvav linn, mis on olnud juba 15 aastat Soome suusaelu juhtijaks. Lahtis igal aastal peetavad Salpausselkä suusavõistlused ja 1938. a. peetud suusatamise maailma-meistrivõistlused on talle loonud välismaalgi tuntud suusakeskuse nime. Salpausselkä, sellega rööbiti asetsevad mäeharjad ja nendevahelised orud moodustavad kümnetesse kilomeetritesse küündivaid suusamaastikke igas suunas ümber Lahti.

Maastik Lahtist lääne pool haarab oma hõlma linna külje all oleva suusastaadioni metsased kõrgendikud ja orud, ulatudes Edela-Soome kõrgeimale alale Tiirismaale. Siin asetseb ka vaatamisväärne kesk-aegne Hollola kivikirik. Sel maa-alal keerlevad igal aastal Salpausselkä võistlusrajad. Need rajad aga ei ole ainult võistlejaile, vaid igale matkajale ja huvisuusatajale.

Lahti linn on ehitatud Salpausselkä nõlvakuile, osa sellest asetseb nende vahel olevas orus suure käärunilise Vesijärve kaldal. Sellest tuleb ka, et suusamaastik on kõigile kättesaadav. Isegi linna keskel asetsevast

ja vaade selle
aknast üle
Vesijärve

Lahti H. Seura
maja

hotellist on suusamaastikuni vaid mõnisada meetrit ja miski ei takista suusaretke alustamast kohe ukse eest.

Lahti suusastaadion,

mis ehitati kiiresti 1937. a. sügisel suusatamise maailma-meistrivõistluste eel, on Lahti suusaelu keskuseks. Ta asub linna lääneserval Vesijärve sadamasse tuleva raudtee ääres. Staadionil on suusahüppe-suurmägi, mis rahvusvaheliselt on tunnustatud kõrgemasse klassi kuuluvaks ja võimaldab kuni 65 m pikkusi hüppeid. Suurmäele lisaks on staadionil kaks väiksemat harjutusmäge. Staadionil on rajatud ka 400 m pikkune slalomrada. Paar korda nädalas on slalomrada ja selle kõrval asetsev 40-m hüppemägi öhtuti valgustatud.

Staadioni juures on raudteel „Salpausselkä“ nimeline raudteejaam, millesse võistluste ajal saabuvad rongid. Staadionil asetseb ka Lahti suusaklubi maja, kust on võimalik kogu päev läbi saada karastavaid jooke ja kehakinnitust. Seal on ka kuulus Salpausselkä saun, milles maailma parimadki välismaised suusamehed on teinud tutvust soome leiliga. Suusatajate tee maastikule ja tagasi kulgeb staadioni kaudu. Seal algavad lugematud rajad lähematele küngastele, suusamajadeni, Tiirismaale, Tiilijärvele ja Kiiskojaesse.

Suusamajad.

Linnast 4 km kaugusel, Hämeenlinna tee ääres, on „Lahden Hiihtoseura (LH:s) maja“. Kõrgel Salpausselkä harjal asetsevast majast avaneb vaade kaunile Vesijärvele. Maja külje alla on rajatud lai nõlvak, kus saab harjutada mäesõitu. Majas on einelaud ja nurgas suur kapp-grammofon, millesse margase raha laskmisel saab tantsupalu, mille saatel sageli tantsitakse. Majani pääseb linnast ka autoga. See maja on Salpausselkä suusamaastikule minekuks kujunenud lähtekohaks, kuhu saab paigutada ülearuseid pakke ja asju.

Järgmine suusamaja asub 4 km põhja pool LH:s majast, kõrgel Vesijärve kaldal Rautakanhaara neeme sopsis. Suusatajaile on rajatud sinna kaks rada, et tagasi tülles ei pruugiks tallata sama teed. Maja juures on 300 m pikkune hea mäestlaskumise nõlvak. Majast saab karastavaid jooke, kohvi, võileibu ja soomlaste lemmikjooki „kuuma mehua“, mis igas selles kohas on üks nõutavamaid jooke. Kodune sisustus ja eriti kaunis vaade Vesijärvele on selle maja

*Suusatajad teel
LH: 5 maja juurde*

peahüveks, mis võimaldab kosutust ja puhkust pikkade suusamatkade tegijaile.

Tiirismaa

on lennujoones 7 km Lahtist lääne pool keset suusamaastikku. Tema metsikut kivirägastikku Pirunpesä (kuradipesa) ja mõistmatul kombel tekkinud terrassitaoliselt kerkivaid nõlvakuid on katsutud seletada jääaegses hümnarvuses püüva saladusega. Sealt, kui Eestimaa Soome kõige kõrgemast kohast, avaneb suurepärane vaade ümbrusele. Suusaretke tasub Tiirismaa mitmekordselt. Sajanditevanuste mändide ja kaljujärskuste vahel looklevad suusateed viivad Tiirismaa olemusse, milles Põhjamaa looduse karm võim ja talve luulisuus sulavad kokku mõjuvaks pildiks.

Lahti suusastaadioni ümbrusse on rajatud 2 km pikkune suusarada, mis õhtuti on valgustatud. See keerleb staadioni ümbruses mäenõlvadel ja orgudes, pakkudes vaheldumisi tõuse ja laskumisi. Teivasmäe kõrgelt harjalt avaneb ilus avar vaade kirjus reklaamtulestikus olevale linnale. Et sellane valgustatud rada on ainsaks võimaluseks suusaspordihuvilistele, kes valgel ajal on seotud õpingute või tööga, siis staadioni valgustatud ala on igal õhtul kella 6—9-ni tulvil suusatajaid. Suusamajades kihab elu kuni tuled kustumiseni. Ja siis algab suusatajate voolamine linna. Linnatänavailt ei kao aga suusatajad veel nii pea. Minnakse sisse „kahvilasse“ või „ravintolasse“, kus pärast kehakinnitust tehakse paar ringi tantsupõrandal.

Nii haarab kogu rahvast suusaelu. Varased, lumerikkad talved kuuluvad Lahti suusamaale. Esimese Kesk-Soome lumesajuga tuleb lund ka Lahti ümbruses, kus maapinna kõrgus ja tihedad metsad soodustavad lumikatte kiiret tekkimist. Suusahooaeg kestab vahet pidamata märtsi- ja aprillikuuni. Veebruari lõpus ja märtsis, mil keskpäevane kõrgelt paistev päike teeb hanged hästi libedaks, on suusatamishooaja tipp. Siis väljuvad lumeradadele tuhanded lahtilased ja linnas peatuvad matkajad. Siis on tihe liikumine Lahti staadionil, slalomnõlvakul ja kõigis suundades linna lähemas ümbruses. Hüppemäel lendavad hüppajad, päikesepaistelises tuulevarjulistes kohtades aga torgatakse suusakannad lumme ja nauditakse päikesesoojust. Sajad matkavad suusatajad suunduvad seljakottidega radadele. Suusamajades kihab elu hommikust hilisõhtuni. Veel kesköö lähenedes võib näha liikumas sadu suusatajaid, kellele suuskadel veedetud päev pole kunagi küllalt pikk.

Viru Maleva äsjaavatud suusahüppemägi

Avati Viru Maleva suusahüppemägi

Pühapäeval, 14. jaanuaril, avati Viru Maleva suusahüppemägi.

Hüppemäe avas Kaitseliidu Peastaabi Õppejaoskonna pealik major P. Lilleleht ja selgitava ülevaate hüppemäe saamise kohta andis maleva vaneminstruktor leitnant A. Karukäpp.

Hüppemägi leidis kasutamist juba varem aastail, kuid lõplik väljaehitamine viidi läbi möödunud sügisel Rakvere 2. malevkonna spordipealiku Talviku ja malevlase Raidla poolt. Viimane on tuntud suusahüppe-sportlane.

Hüppemägi asub Rakverest 3 km kaugusel loodulikult kaunis ümbruses, moodustades Vinni mägede ahelikust kõrgeima tipu Kõrgemäe nime all. Maaala kuulub kohalikule talupidajale hr. Maidele, kes selle andis lahkelt Kaitseliidu kasutada. Selle mäe kõrgus maapinnast on 23 m ja juurehitatud hoo-mäe kõrgus 10 m. Seega Kõrgemäe hüppemägi on küllalt kohane rekordiliste hüpete sooritamiseks ja peaks kuuluma parimate hulka Eestis.

SUURI HALLE

NOTTIMAS

Hülgepüük on olnud aastasadu meie saarlastest rannarahva talviseks tuluallikaks. On siis ka arusaadav, et vanades rahvapärimestes, eriti neis, mis käsitlevad meie saarlaste ja randlaste elu, esineb suurel hulgal mälestusi hülgepüügist. Eesti Rahvaluule Arhiivi varasalvedes leidub „hallide nottimise“ kohta küllaldaselt hulgal materjali.

Hüljestest ja hülgepüügist pajatab Jämajalt pärit olev 81-a. taluperemees Jüri Tõnu järgmist.

Hülgejahile mindi hommikul vara enne päikesetõusu. Pidi minema alltuule. Kui päev on ülal šellē koha peal, et teda (hüljest) võib päeva alla võtta (s. o. jäetakse päev endale selja taha), siis sõutakse õige tasakesi talle lähemale. Ei tohi kõvasti kõnelda ega sõudes vett loksutada. Päikese kiired teevad ta silmad nii tuhmiks, et ta ei saa aru, millega on tegemist. Ta viidab oma aega jäätükil niikaua kui ligi saad ja võid lasta. Tavaliselt hüütakse laskeauguses: „Kuule, poiss!“ Tormal on väga erk kuulmine, tõstab kohe pea üles, ja siis saab lasta talle pähe.

Meil söödi niihästi vana kui noore hülge liha. Viimane oli niisama hea kui vasikaliha. Hülgeleliha keedeti kahest veest, et lepp välja keeks (hülgeverd kutsuti „lepaks“, sest lepavesi on niisama pruun kui hülgeveri). Siis pandi lihale soola ja vürtsi-pipart juure ja keedeti. Naised ei tahtnud hülgeleliha süüa, aga vanemad mehed tahtsid seda väga — see oli nende lemmikroog heinaajal. Mõnes peres pandi hülgeleliha soola ilma keetmata. Tarvitamisel keedeti. Mõnel pool kuivatati seda niisama kui sealihaga, aga see pole suurem asi. Ta kuivab mustaks. Ruhnlastel olid küll kuivatatult söönud hülgeleliha.

Hülgeid on mitut sorti. Esiteks on mustud hülged. Mustul on peenike nina, lühike kael ja teravad silmad. Tal on arujane (pikem) karv. Mustusid on omakorda kolme liiki: õige suuri nimetatakse „jaanmustudeks“. Need teevad augud jäässe õige lagedale. Kogu jää teevad nad auke täis nagu sõelapõhja. Neid on väga raske

püüda. Mustud on üldse väga ergad, tunnevad kõik haisud ja lähevad otsekohe vette, kuna suured hallid ja natid hakkavad vaatama, mis see on, mis ligineb. Keskmisi hüütakse mustudeks ja väikesi kivimustudeks. Mustud teevad vee alla pesa. Meri ajab jääpuru hunnikusse, ja selle hunniku alla teeb tavaliselt mustu oma pesa. Natid ja suured hallid teevad jääle pesa ja käivad allatuule poegimas. Nati-sool on tõmbim nina ja tihedam karv kui mustul ja ta karv on lühem ja täpiline. Kõige väiksemaid sellest liigist kutsutakse sopuhallideks. Need ujuvad jääsopus (s. o. peene jää sees), sellest nad ongi saanud oma nime. Nad armastavad mängida sopu sees, ajavad küüru üles jne. Nad teevad jäässe augu kuklaga. Üks auk on peaaug, kust hüljes üles käib, teised on pisikesed jää vahel, neid kutsutakse vileaukudeks. Neist puhub hüljes vana õhku välja ja hingab uut sisse, ja see kostab vile moodi. Peaangu hoiab „ta“ ikka sula. Säarane jää, mis inimest vee peal hoiab, lööb ta veel kuklaga välja, paksemat aga enam ei löö.

Hülgepüük oli siin igal kevadel jäämineku ajal ja veidi varem. Enamasti püüti püsside ja rauaga. Hülgeid mindi püüdma paadiga. Paat värviti valgeks, kui mindi hülgejahile. 3—4 meest läks hülgejääle, valged riided seljas, et nad oleksid jääga üht karva. Üks oli püssimees. Kes hülge laskis, selle tasu oli viis naela rasva laskmise eest. Hülge nahk aga oli summa. Kes pakkus naha eest enam, see võis selle endale osta, ja osalised said oma jao. Paadi eest anti ka jagu. Hülgerasv müüdi vanal ajal Riiga ja raha jaotati osaliste vahel. Kui hülgepüügil oli „paat“ ja „laev“, siis anti üks osa nende mõlemate eest kokku. Vahel anti ka paadi eest 2 naela rasva, nagu oli kokkulepe. Loivade ots jäi naha külge, sõrmed löödi otsast ja visati ära. Sõrmede ranne sai söögiks. See oli niisama hea kui seajalad. Kui keegi nahka ei tahtnud, siis jäi see laskjale, aga oma jao sai ta peale selle veel. Kui noor mees oli esimest korda merel ja saadi hüljes, siis pidi

see „trummalist tegema“, s. o. ostma pool toopi viina.

Käiakse ka kahekesi naabermehega ja paadiga hülgeid püüdmas. Pealetuule ei tohi hülgele läheneda — ta tunneb kohe ära ja läheb jäält vette. Ennem kuulatakse, kust poolt kostab hülge häälitsemist. „Kust peaksid veised ammuma — sedaviisi nad häälitsevad!“ Minnakse sinna, kust kostab hülge ammumine. Kaugelt juba on näha, kus kohal ta on jääl. Jäätükid tõugatakse pootshaakide või mõladega kõrvale, nii et mahutakse paadiga läbi, ja püütakse võimalikult tasa hülgele läheneda. Minnakse paadiga nii ligidale kui on võimalik, siis jäetakse paat maha ja roomatakse (valged riided üll) jäätükil hülgele lähemale. Peab oskama ühelt jäätükilt teisele üle minna, ilma et ta märkaks. Minnakse nii lähedale, et ajude laskma, et „ta“ jääks maha. Selleks hõigatakse teda, et ta tõstaks pea. Hüljest ei kutsuta kunagi õige nimega. Teda kutsutakse üldiselt kalaks. Püssidega lastakse hülgeid veel kivilt, kuhu nad tulevad sooja päikese paistele magama.

Püüstega püütakse hülgeid august. Püüs pannakse käksi otsa ja visatakse hülgesse. Püüs on „kisklik raud“. Hülgeaugud jääs raiutakse enne valvamist jääpuru täis: siis ta ei näe inimest, kui ta tuleb augu alla hingama. Hülge lähenemisel hakkab vesi augus tõusma, sellest teab püüdja tähelepanelik olla. Püüst ei tohi lüüa nina otsa, vaid kõrvale. Ninaots on „murus“ — see ei pea püüst sees. Hülgepüüs tuleb pootshaagi otsast ära. Püüsi külge on enam kois seotud ning hüljes läheb kogu selle kõvega. Tuleb nõori järele anda, sest ta läheb valuga kaugele, aga tuleb ometi jälle augu alla surema. Seniks peab teised ligi kutsuma. Kui ta tagasi tuleb, lüüakse talle käksid sisse ja tõmmatakse ta jääle. Hülge pead hüütakse nukiks. Noori hülgeid ei lasta, neid püütakse käksiga. Tehakse vana hülge häält: kau, kau! Poeg tuleb selle kaugumise peale ligi ja siis saadakse ta käksiga kätte.

Sama päritoluga vana hülgekütt A. Kuldsaar jutustab vana-aja hülgepüügist:

Vanasti sai hülgepüügil käidud harilikult ikka veebruarikuus, sest siis olid emahülged juba poeginud ja hülged lamasid poegadega ühes jääpankadel, nautides head olemist soojade päikesekiirte käes. Just samal ajal liilisid ka hülgekütid neile juure ja nottisid neid maha kümnete kaupa. Hülgepüügil käidi suurtes salkades, 5—10 meest koos. Sääraseid salku kogunes mitmeid ligidalt ja kaugelt, kes siis hommikul vara, enne koitu, meie jääle marssima hakkasid, iga salk omaette varustatud tarviliste abinõudega: ühel püss seljas, teisel püüs või kaks jne. Ka va „karjajaak“ ei puudunud meestel. Seda võeti enne minekut ja ka pärast püüki, sest küttide peres valitses säärane komme, et kui mõni uus mees soovis küttidega ühes merele minna hülgepüügil, pidi see enne „trummalist“ tegema, s. o. muretsema pool toopi ja selle ühes teistega ära tarvitama.

Talvel käisid Ninase mehed hülgeid püüdmas.

Mindi märtsikuus, kui poegimise aeg oli. Mindi hulgani, umbes seitse meest koos. Märtsis on jää nii kindel, et nad ei saa enam jää alla minna. Hommikul mindi vara jalgsi üle jää hülgeid püüdma. Kaasa võeti pootshaak, hülgeraud, millega lüüakse hülgele sisse. Sel olid ohjad taga, neist lasti järele, kui hüljes läks valuga kaugele vee alla. Enamasti läks salkkond jääle laiali. Kui keegi leidis hülge, tappis ta selle ära. Hüljes veeti kõitega eneste järel randa. Veeti ka kelguga. Öhtul, kui keegi neist meestest, kes koos välja läksid, oli leidnud hülge, jagati saak omavahel ära. Harva leiti jääl vanu, enamasti tabati poegi. Kui poeg oli alla kolme päeva vana, siis oli vana hüljes tema juures jääl ja ta võidi kätte saada. Löödi pootshaagiga nina peale, kui parajasse kaugusse oli hiilitud. Vähe püüti siin hülgeid aukudest raudadega. Kui taheti suuremat hüljest, siis hõigati neid appi, kes kompaniis olid, ja tariti (veeti) hüljes kaldale. Hüljes veeti oma küla äärele. Teisel päeval võeti koos hülgel nahk maha. Hülge loivad endisel ajal keedeti ja söödi ära, nüüd visatakse need merre. Nahk ja rasv müüdi ära ja raha jagati võrdset omavahel.

See, kes hülge tappis, sai niisama palju kui teised, kellega koos püügile mindi. Kes sellega ei nõustunud, läks üksi püügile. Kui ta mõne tabas, sai ta kogu tasu endale; ei tabanud ta, oli ilma. Seepärast mindigi hulgani, et siis ikka keegi midagi tabab ja pole kellelgi tarvis päris tühjalt tagasi tulla. Hülgepoja liha keedeti, vana liha ei keedetud söögiks. Liha pesti ja keedeti 2—3 veega, pandi soola juure ja tambiti pehmeks. Noore liha läks keetes üsna kergesti pehmeks. Seda nimetati tümpiks, söödi kartulite ja leivaga. Vanad mehed ei nimetanud hüljest õige nimega, vaid kutsusid teda kalaks. Vanad mehed ei lubanud noortel hülgeid merel nulgida ja keha merre jätta. Rasv ja nahk viidi linna müügiks. Keegi kompanii meestest läks linna ja müüs selle ära. Selle eest talle tasust suuremat osa ei arvatud või arvati ainult mõnel üksikjuhtumil, kui viija ei kuulunud püügimeeskonda.

Hüljeste püügi kohta esineb veel mitmesuguseid mälestusi. Tavaliselt oli vanasti hülgejää-aeg kaks nädalat enne ja pärast madisepäeva, sest varem olid hülgepojad veel noored ja pärast seda aega nad olid juba nii targad, et inimesest eemale hoidusid. Siiski mõnel talvel, kui meres oli suur jää, saadi veel paastumaarjapäeva ajal hülgeid. Jääl vaikse ilmaga vaatasid püüdjad piibusuitsu järgi, kust poolt tuul hakkas tulema. Kui piibusuits läks maa poolt eemale ja oldi maast tükk maad kaugel, siis anti jalgadele tuld, et enne jää liikumist maale jõuda. Vahel tehti ka sõrm suus märjaks ja tõsteti üles. Kust küljest sõrm külmaks ja kuivaks läks, sealt pidi tuul tulema. Pandi ka tähele, et kust küljest inimeste hääled selgemini kuuluma hakkasid, sealt oli tuult oodata. Hülgejääll tarvitati süsimusti kottkindaid. Neid hoiti siis silmade ees, kui silmad päikesepaiselise ilmaga jääle vaadates tuhmusid ja vett hakkasid jooksuma. Vahel tuli ette, et mõni mees jääl

päris pimedaks jäi. Hülgeid püüti nende liha pärast. Hülgeleha oli hea aganaleivakõrvane, seda söödi värskelt. Harvemini tuli ette, et hülgeleha kuivatati. Seda kuivatati sel korral, kui see suveks hoiti. Suvel aga läks liha, mis vähegi rasvane oli, haisma (präänima). Ainult ilma rasvata vana hülge liha võis suveks hoida, kuid see kuivas ka siis kõvaks nagu mäda puu. Rasvast valmistati palle: odrajahu ja rasv sõtkuti leivakünas hästi segi, keedeti katlas ja roog oli valmis. Seda söödi kuumalt. Noore hülge liha oli täiesti pehme ja hea maiguga. Vana hülge liha oli ilma rasvata ja kõva nagu puu. See anti enamasti seale, kui noorte hülgeste liha jatkus. Rasvaga määrati saapaid, kingi ning hobuseriistu ja seda tarvitati ka arstirohuks. Vankrimäärdeks hülgerasv ei kõlvanud. Kes sellega vankrit määris, selle vanker lagunes ära: rasv võttis kodarad rummus lahti.

Tubli meheiga tagasi oli hülge- kui ka kala-meestel püüul olles ja sinna minnes igal loomal, tuulel, laevamärgil ja üldse kõigel, mis puutus kuidagi nende tegevuspiirkonda, oma nimetus. Hülgest nimetati musuks; säärane nimi olevat sellest tulnud, et mehed ei teadnud, mis talle nimeks panna, liha aga maitsenud väga hea — siis pandud nimeks musu. See on praegugi tarvitav. Hülge pea olnud juhe, magu — pill, sest sellest tehtud torupille, käpad — kloovad, kopsud-maksad — kaarlid, saba — lips. Ka öeldud hülgele „va poiss“.

Enne kui hülgepüügile mindi, küsiti ikka, kas keegi on ka hülgeund näinud. Hülgeune nägemine oli püügile mineku ettevalmistamises väga tarviline element. Kes hea hülgeune oli näinud, see oli võinud ka korraliku saagi peale kindel olla. Mõned rannamehed said koguni kuulsaks oma hülgeunenägudega. Kõikidele ei olevat säärast õnnistust antud. Seepärast oli hülgeune nägija siis nagu halva või hea ilma baromeeter, tema sõna järgi käidi ja toimetati.

Hea hülgeõnn oli hea saagiõnn ja hea ilmaõnn korraga. Halb ilm, torm ja muud pahandused võisid palju ära rikkuda. Eriti ohtlikuks kujunes hülgeküttide olukord siis, kui nad sattusid ajujäale. Vanade hiidlaste mälestuste järgi juhtunud kord alljärgnevat lugu. Künnapäeva ajal olnud hea hülgejää. Hiiu kõplased otsinud kaksid välja ja asunud jääle hülgeid püüdma. Ilm olnud väga kena. Mehed läinud mööda jääd ikka kaugemale ja kaugemale.

Kui oli juba tükk maad mindud, hüüdnud üks mees äkki: „Ennego hülged ool!“ ja näidanud ise näpuga. Ja tõesti, eemal paistnud terve kari ilusaid hülgeid, kirjusid ja valgeid ning iga karva täpiliselt. Mehed lähenenud kui varjud hallidele, hoides end kogu aeg allatuult.

„Vaata, Juhan, mis ilusad kirjud hülged, sõhusest nahast saaks ilusid tubakakottisid,“ ütelnud üks meestest teisele. „Näh, äks tapa ta ää, ju siis saad tubagokoti nahka,“ õpetanud teine. „Oota,

ma löön tene ilusale valge hülgele kärsi pihta.“ „Ole aga nüüd tasa, nad maga'ad, üksainus pisike pueg lepitab saba.“ Mehed läinudki õige tasa hülgeste juure ja virutanud igauks oma väljavalitule kaksiga pähe. Kaks jäänud lamama, teised sulpsatanud silmapilkselt jääaugust vette.

Mehed hakanud viimaks oma saagiga maa poole minema, kuid seal tõusnud tuul ja jää hakanud lagunema. Lisaks kõigele hakanud veel paksu lumelõrtsi sadama, mis tahtnud meeste silmad kinni matta. Hea olnud, et meestel olnud kompass kaasas, nüüd teadnud nad vähimalt, kus pool maa oli. Varsti möllanud tuul mis hirmus ja jää pragisenud ning ragisenud jalge all. Iga minut olnud karta, et see hakkab murduma. Kõige mõistlikum oleks olnud tapetud hülged maha jätta ja kiiresti ranna poole tõtata, kuid mehed ei ole saaki käest annud. „Äi sõhukest ilma pole mina enni veel näinud!“ imestanud mehed ja rühkinud oma raskete kandamitega edasi. Viimaks hakanud Kõpu mets paistma, sest ilm selginenud. Meeste südamed läinud kohe julgemaks ja rõõmsamaks. Korraga näinud mehed, et mets hakanud neist jälle kaugemale jääma. Jää oli murdunud ja oli hakanud kandma mehi uuesti mere poole. Suure hädaga pääsnud mehed ühele väikesele jäätükile ja juhtinud seda kaksidega lükates ranna poole. Kui mehed viimaks randa jõudnud, olnud nad surmani väsinud. Aga hülgeid maha ei olevat jätnud, olgugi et surm olnud meestel silma ääres.

Huvitava loo jutustab kadunud M. J. Eisen ruhnlasist, kes tulid Tallinna „kuningale“ hülgerasva müütama. Lugu on nimelt järgmine: Eesti iseisvuse arenemise ajal tulnud kord kaks ruhnlast Tallinna suurt hulka hülgerasva müüma. Nad pakkunud kaks päeva oma kaupa, aga keegi ei olevat ostnud. Viimaks ruhnlased ütelnud: „Lähme kuninga (Riigivanema) juure, see teab nõu.“ Lähuvad. Adjutant küsib, mida mehed soovivad. Mehed ei taha ütelda. Adjutant vastu: „Kui põhjust ei tea, ma ei lase jutule.“ Viimaks ruhnlased ütlevad, et nad tahavad hülgerasva pärast rääkida. Adjutant muigab. Arvab: võin nalja pärast ometi Riigivanemale teatada. Teatab. Riigivanem muigab niisama. Ütleb ometi: „Noh, tulgu mu jutule!“

Ruhnlased lähevad sisse, tõkatiga ja hülgerasvaga määratud säärsaapad jalas. Lõhn täidab toa, nii et hing kipub kurku kinni jääma. Mehed kaebavad häda, et hülgerasvast ei saa lahti. Riigivanemale tuleb meele, et üks vabrik vahest tarvitab hülgerasva. Ta helistab sedamaid vabrikusse. Saab vastuse, et vabrik võib hülgerasva tarvitada. Ruhnlased lähevad, müüvad oma hülgerasva.

Teisel päeval samad ruhnlased kipuvad jälle Riigivanema jutule. Adjutant küsib: „Mis nüüd viga?“ Ruhnlased vastavad: „Tahame kuningat tänada, et ta meile hea ostja soovitas. Kui järgmisel korral hülgerasvaga ja notinahkadega jälle Tallinna jõuame, tuleme kohe jälle siia nõu küsima, kuhu neid minna müüma.“

Meilt ja mujalt

20. jaanuaril s. a. kinnitati Tallinna sadamas allveelaev „Kalevi“ komandotornile vapp, mille anetas allveelaevale a.-s. „Aivaz“.

Piduliku toimingu juures viibisid merejõudude juhataja kpt.-major J. Santpank, merelaevastiku divisjoni ülem kpt.-maj. A. Pontak, veeteede talituse dir. E. Aavik ja teisi külalisi. Allveelaeva dekile oli rivistunud allveelaeva meeskond.

Vapi välisküljed moodustuvad kahe muistse viikingilaeva nina kujutlusest, mille vahelt laineharjade alt kerkib üles Kalevipoja särav mõök, mis sümboliseerib allveelaeva võitlust veemasside sügavuses. Viikingilaevade ninad on ühendatud lindiga, millele on raiutud sõnad: „Julgelt. Kindlalt. Rahulikult“.

Need kolm sõna on pärit sõjavägede ülemjuhatajalt kindral J. Laidonerilt, kes allveelaeva külastamisel kirjutas need „Kalevi“ külalisraamatusse.

Sotsiaalminister O. Kask kirjutas alla linna- ja maavolikogude poolt väljatöötatavate ja määratavate üüriinormide aluste määrused, mis on antud kokkuleppele teedeministriga, nagu seda näeb ette riigikogu poolt vastu võetud väikekorterite üürihindade korraldamise ajutine seadus.

Briti admiraliteedi esimene lord Winston Churchill kõneles laupäeva õhtul raadios sõja seisukorrast. Ta seletas, et vaenlase allveelaevade tegevuse tagajärjel kannatavat eriti erapooletute riikide laevandus ja et ainult konvoeerimine Briti ja Prantsuse sõjalaevade poolt võivat kindlustada neile julgeoleku. Viimasel juhul olevat julgeoleku suhe 500:1, et allveelaevadel ei õnnestu uputada laevu. Vahepeal Briti merekaubandus kasvab iga nädalaga. Paistab kindlana, et pooled allveelaevadest, milledega Saksa alustas sõda, on hävitatud, ja et uute allveelaevade ehitamine ei edene nii kiiresti kui loodeti, ütles Churchill.

22. jaanuaril teatas Reuter: „New York Times“ kuulleb Washingtoni ametlikest ringkonnist, et Inglismaa kavatses kulutada umbes biljon dollarit (250 miljonit naelsterlingit) lennukitele ja teistele sõjalistele varustustele USA-s. Varaameti riigisekretär Morgenthau püüdvat leida abinõusid, et kergendada tehaste laiendamist, mis võimaldaks neil täita Briti tellimisi.

Riias lõppes järjekordne Balti pressiliidu konverents, kus arutati ajakirjanduse olukordi ja koostööd Balti riikides. Konverentsil rõhutati pressiateede koh-tade asutamise vajadust Tallinnas, Riias ja Kaunases.

Valmis ametlik väliskaubanduse kokkuvõte 1939. a. kohta, millest selgub, et niihästi aasta viimsel kuul kui ka kogu möödunud aastal meie väliskaubanduse bilans on olnud tugevasti aktiivne. Detsembris välja-veo ülekaal ulatub 3,2 miljoni kroonini, kuna see kogu aasta kohta teeb välja 16,9 miljonit krooni. Selle juures väliskaubanduse käive võrreldes eelmise aastaga on tõusnud, kuid seda ainult väljaveo osas, kuna sisse-vedu on läinud tagasi.

Väliskaubanduse käive detsembris suurenes 16,9 miljonilt kroonilt 17,4 miljoni kroonini. Väljavedu pa-tus 9,4 miljonilt kroonilt 10,3 miljoni kroonini, sisse-vedu langes aga samal ajal 7,5 miljonilt kroonilt 7,1 miljoni kroonini. Selle tagajärjel väliskaubanduse bi-lans osutus aktiivseks 3,2 miljoni krooniga eelmise aas-ta 1,9 miljoni krooni vastu.

Soome rindel käivad ohvriterikkad lahingud. Kõik vaenlase rünnakud on soomlased suutnud tagasi lüüa.

23. jaanuari õhtul sõitis sõjavägede staabiülem kol. A. Jaakson Riiga vastukülaskäigule Läti armees staabiülemale kindral H. Rozenšteinile, kes teatavasti külastas meie sõjavägede staabiülemat Tallinnas 21. nov. l. a.

Kolonel Jaaksoniga sõitsid kaasa kolonel V. Saarsen ja Läti sõjaväeline esindaja Tallinnas kol.-ltm. V. Veiss.

Briti poolt levitatakse kuuldusi, nagu oleks 150 Saksa sõjalist ja tehnilist nõuandjat sõitnud N. Liitu, et abistada viimast Soomes. Sellest olevat tingitud ka venelaste õhujõudude elavnenu tegevus. Vastutasuks olevat N. Liit lubanud Saksamaale Galitsia oliväljad, samuti kontrolli sealsete raudteede üle. Saksa sõjaväe-jõud olevat nende lepete alusel okupeerinud mainitud piirkonnad. Saksa vastavalt poolt iseloomustatakse neid kuuldusi fantastilistena, millel puudub igasugune alus. Neis teateis nähakse katset tekitada rahutust Põhja- ja Kagu-Euroopa riikides.

Jaapanis on tekkinud tugev protestilaine Briti vastu Jaapani laeva „Asama Maru“ kinnipidamise ja läbiotsimise pärast Briti sõjalaeva poolt. Tokios korraldati suur protestimeeleavaldus Briti suursaatkonna ees.

Jaapani ajakirjandus teatab suure pahameelega, et üks Inglise sõjalaev on kinni pidanud ja läbi otsinud veel ühe Jaapani auriku. Jaapani aurik „Tatsuta Maru“ olevat Honolulu lähedal kinni peetud Inglise hävitaja poolt, kes on saatnud auriku pardale priisimeeskonna. Kohe pärast selle teate saabumist toimus välisministeeriumis nõupidamine, millest võtsid osa ka sõjaväe esindajad. Välisministeeriumi ringkonnist tähendatakse, et pärast eelseid tõsiseid hoiatusi tähendab Inglismaa niisugune käitumine Jaapani usumatut halvustamist, mis ei või jääda tagajärgedeta. Britivaenuline liikumine Jaapanis suureneb üha. Mitmed isamaalised ühingud on peaministrile ja Briti suursaadikule esitanud vastavaid resolutsioone.

24. jaanuar. Inglise ajakirjanduses on äratanud tähelepanu kuulused, millede järele Rumeenia on valmis sõlmima majanduslikke leppeid Saksamaaga, millede kohaselt suurem osa Rumeenia raua-, terase- ja petrooleumisaadustest saadetakse Saksamaale. Lehed on üksmeelsel arvamusel, et kui need teated peaksid õigeks osutama, siis Suur-Britannia võib olla sunnitud muutama oma poliitikat Rumeenia suhtes.

„Daily Expressi“ poliitiline toimetaja kirjutab, et Rumeeniale tehakse arvatavasti hoiatus, et kui ta, nagu kuulused väidavad, kavatses suurendada petrooleumimüüki Saksamaale, siis ta ei või enam arvestada liitlaste abi.

Briti admiraliteet teatab, et Briti hävitaja „Exmouth“ on hukkunud miini või torpeedo tagajärjel. Kardetakse, et ei ole ühtki ellujäänut.

„Exmouth“ oli 1475 tonni suur ja ehitati Portsmouthis. See läks maksma üle 330.000 naelsterlingi. „Exmouth“ astus teenistusse 1935. aastal. „Exmouth“ oli relvastatud viie suurema ja kuue väiksema kahuriga ja kaheksa torpeedotoruga.

„Exmouth“ on viies Briti hävitaja, mis on kaotatud sõja algusest saadik.

25. jaanuaril üteldakse Soome sõjateadaandes, et rünnakud käivad Soome rindel päeval ja ööl, kusjuures soomlased teatavad kõigi rünnakute tõrjumist raskete kaotustega ründajale.

Põhjust, Salla frondilt, teatatakse, et Salla-Märkäjärvi maantee on raskete lumesadude tagajärjel muutunud läbipääsmatuks. Lumi on kuni poolteist meetrit sügav. Juba mitmeid päevi on N. Liidu õhujõud varustanud edasitunginud väeosi toiduainete ja konservide allapildumise teel. Need väeosad asuvad kindlustatud positsioonidel.

26. jaanuaril teedeministeriumis peetud tariifinõukogu istungil määrati kindlaks need kõrgendatud posti- ja telegraafitariifid, mis hakkavad kehtima 1. märtsist s. a. Selle järele tõuseb postimaks sise- ja välismaistelt kirjadelt ja kaartidelt 5 sendi võrra, telegrammi sõnalt samuti 5 sendi võrra. Kohalikud telefonikõned maksavad uue tariifi kohaselt abonendile 5 senti. Mõningaid muudatusi on tehtud ka kaugekõnede tariifide alal.

Vabariigi Valitsus otsustas esitada Riigikogule kaupade sisse- ja väljaveokrediidi korraldamise seaduse eelnõu, millega antakse krediitdiastutustele suuremaid ja avaramaid võimalusi ostu-müügitehingute finantseerimiseks kaupade ostuks välismaalt või nende müügiks välismaale.

„New York Herald Tribune“le“ Washingtonist saadud teates üteldakse, et Ameerika „Lockhead“ pommitlendurid, mis USA-s on ostetud Suur-Britannia poolt, lendavad üle Ameerika territooriumi välismaa mees- ja naislendudega. Vabrikust lennukid toimetatakse õhuteel Botwoodi (New-Foundlandi), kust need alustavad üle Atlandi ookeani lendu läänefrondile. Teates, mis olevat saadud kõrgemate sõjaväelaste ringkonnist, lisatakse, et õhuteel toodavat Botwoodi kõik 250 lennukit, mis seni on tellitud Suur-Britannia poolt. Sellased lennukid üle Ameerika territooriumi olevat käimas juba mõnda aega. Lõpuks üteldakse, et üle Atlandi ookeani lennukid kasutatakse Prantsuse meeskondi.

Vabariigi President kinnitas Vabariigi Valitsuse ettepanekul rahvamajanduse elustamise fondi 1936/37. a. ja 1937/1938. a. summade tarvitamise aruanded. Mainitud aruanded on õigeks tunnistanud riigikontrollnõukogu poolt ja heaks kiidetud riigi majanduskomitee poolt.

Rahvamajanduse elustamise fondi 1936/37. a. summade tarvitamise aruande järele on sissetulekuid Kr. 13.371.570 ja väljaminekuid Kr. 7.528.109. Sissetulekud kujunesid riigi eelarve korras määratud summadest Kr. 2.568.000, ariettevoetel võetava ajutise läbikäigumaksu summadest Kr. 2.102.935 ja Sõjaministeriumi sissetulekudest Kr. 7.725.000. Ülejäänud sissetulekud kujutavad enesest samal eelarveaastal ajutiselt väljamaksetud summade tagasimakse.

29. jaanuaril oli Jaapanis hirmus raudteekatastroof, kus reisirongi väljajooksmine põhjustas bensiini-reservuaari purunemise ja tule puhkemise, mis levis kiiresti üle terve rongi. Esialgsete teadete järgi on 200 isikut sööks põlenud.

30. jaanuaril esines Saksa riigikantsler Hitler suure kõnega saksa rahvale, milles ta teatas, et kõik katsed tekitada N. Liidu ja Saksamaa vahel vastolusid on juba ette määratud nurjumisele.

Tartus algas järjekordne usuteadlaste konverents. Käesolev konverents oli ainulaadne selle poolest, et selles võtsid osa esmakordselt ainult eestlasest usuteadlased.

Inglise peaminister Chamberlain esines Londonis kõnega, milles ta teatas, et Inglismaal on praegu relvade all 1.250.000 meest. Kanadas on praegu 40.000 lendurit väljaõppel. Puudutades Briti armee varustamist Chamberlain tähendas: Me oleme astunud samme ja teinud korraldusi, milledega meie oleme ostnud kogu impeeriumi puuvilla sõja kestvuseks ja üheks aastaks pärast sõda. Meie oleme ostnud tekstiilsaadusi ja nahka 85 miljoni naelsterlingi eest. Üle tuhande firma on

Suur-Britannias praegu valmistamas mundreid. Iga kuu valmistatakse 1,5 miljonit palitut väeosadele ja pool miljonit lahinguriietust. Nädalaks valmistatakse 130.000 paari sõjaväesaapaid. Sõja puhkemisest saadik on püside ja suurtükide valmistamine kahekordistunud, kuna mõnel alal on see suurenenud kuni kaheksa korda. Mürskude valmistamine on kahekordistunud ja on praegu kümme korda suurem kui pärast viis kuud kestnud maailmasõda 1914. aastal. Septembrikuust saadik meie oleme tellinud suurtükke, teisi vähemaid relvi, sõjamootoreid, lõhkeaineid ja muud varustust ligi 200 miljoni naelsterlingi väärtuses. Sõda peab tooma autarkia-te lõpu, lõpetas Chamberlain.

31. jaanuaril Soome sõjaväe pressiteenistus avaldas ülevaate kahe kuu jooksul toimunud operatsioonidest. Esimese kuu jooksul oli Soomel suur edu Kiantajärvil. Jaanuaris tuli uus võit Suomussalmil koos suure sõjasaagiga. Salla sektoris pidi vaenlane 50 kilomeetri võrra taganema. Petsamo sektoris hoiavad Soome väed N. Liidu vägesid kogu aeg pinevuses. Terve jaanuarikuu kestes pärast Tolvajärvi ja Ägläjärvi lahinguid on vaenlane sooritanud ikka uusi rünnakuid, mis alati tõrjuti tagasi. Kõige ägedamad lahingud on olnud Laadoga järvest kirde pool. Karjala maakitsusel toetas rünnakuid äge kahurväetuli ja suur hulk tanke, kuid Soome kaitse pole üheski punktis järele annud. Jaanuari teisel poolel algasid rünnakud uuesti ja seda perioodi iseloomustab asjaolu, et N. Liidu väed ehitavad ühtlasi varjendeid ja suurtõrjetõkkeid. Viiburit pommitati kaugkahureist, millel oli enam demonstratsiooni ilme. Mõnel päeval jaanuarikuu kestes oli Soome kohal 400 kuni 500 lennukit. Jaanuarikuu jooksul hävitati 136 N. Liidu lennukit, nii et sõja kestes soomlaste poolt hävitatud lennukite üldarv tõuseb vähemalt 287-le. Soome õhujõud ja lahingulennukid olid väga aktiivsed.

USA välisministri abi Berle, kes on ühtlasi president Roosevelti lähemaid kaastöölisi, esines kolmapäeva õhtul Yale'i ülikoolis ettekandega teemal, kuidas USA võiks positiivselt kaasa aidata suurte pärast sõja probleemide lahendamisele. Berle seletas, et USA kavatsus võtta pärast sõda osa maailma uuesti ülesehitamisest on tingitud täiesti egoistlikest motiividest, sest Ühendriigid kannataksid raskesti selle all, kui mujal maailmas valitseks kaos. USA on tagasi lükanud kava, mis nägi ette tema osavõtu ka sõjast. Seevastu USA ei ole tagasi lükanud ideed võtta rahust, kui seda rahu võidakse üles ehitada tervele alusele.

Moskvas torkab silma, et Hitleri kõnele on antud N. Liidu lehtede veergudel rohkem ruumi kui kunagi varem ühe välisriigimehe omale. Ajakirjandus rõhutab peamiselt kõne neid kohti, mis käsitlevad Inglise poliitika põhijoonte märkimist maailmasõjast saadik ja Inglise-Prantsuse tõelisi sõjajärelmärke. Hitleri väljendused Saksa-N.-Liidu suhete kohta tuuakse sõna-sõnalt, kusjuures tõstetakse esile eriti lauseid, et igasugune Inglismaa või Prantsusmaa katse mängida Saksamaad ja N. Liitu teine-teise vastu välja on juba ette määratud nurjumisele.

Moskva „Pravda“ avaldab oma 29. jaanuari numbris pealkirja all „Caporetto „kangelased“ — soomlaste liitlased“ väga terava artikli Itaalia vastu, milles rünnatakse Itaalia ajakirjandust, et see andvat edasi teateid väljamõeldud lahingutest Soomes, milledes soomlased on saavutanud suuri võite ja N. Liidu väed on kannud raskeid kaotusi. Lisaks sellele aga vehkivat mustsärkid ka mõõgaga, lubades Man-nerheimile oma abi. Mõned Itaalia ohvitserid olevatki juba jõudnud Helsingi, nende hulgas lendurid. „Pravda“ ironiseerib Itaalia armee nende spetsialistide üle, meenutades itaallaste poolt a. 1895 kaotatud Adua, maailmasõja Caporetto ja Hispaania sõja Guadalajara lahinguid.

Kogu maailma

sündmustest olete
teadlik, kui loete

„Päevalehte“

Kiirelt ja maitsekalt

valmistatakse teile
**trükitööd, köitetööd,
klišeed, etiketid jne.**

„Päevalehe“ trükikojas

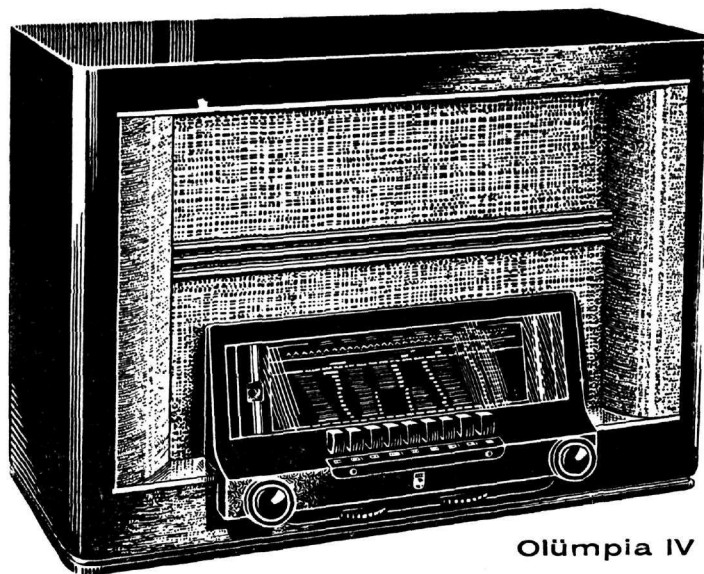
Täielised

**raamatute ja kirjutus-
materjalide kauplused**

Pärnu mnt. 10 ● Tallinn ● Pikk tän. 2

Terve maailm saadab...
 iga tund värskemaid päevauudiseid!

Olympia IV

**PHILIPS Olympia sari 1940 pakub
 tänapäeva radio-tippsaavutusi**

PHILIPS Olympia I	Hind Kr. 210.—
(maagilise silmaga)	
Universaal	Hind Kr. 215.—
PHILIPS Olympia II	Hind Kr. 245.—
Universaal	Hind Kr. 255.—
PHILIPS Olympia III	Hind Kr. 305.—
Universaal	Hind Kr. 325.—
PHILIPS Olympia IV	Hind Kr. 415.—
Vibraatorlga	Hind Kr. 440.—

*Järelmaksu võimalus
 kuni üheksa kuud*

MAAILMA SUUREMAD RAADIOTEHASED